

HELVETTI, SAATANA JA PERKELEENVITTU
IKÄRYHMIEN VÄLISET EROT ALATYYLISESSÄ KIELENKÄYTÖSSÄ

Suomen kielen
kandidaatintutkielma
Oulun yliopisto
12.1.2018

Jessi Jokelainen

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
1.1. Tutkimusaihe ja -tavoitteet	1
1.2. Informantit ja tutkimusaineisto	2
1.3. Kyselylomake	3
2. TEOREETTINEN JA METODINEN VIITEKEHYS	7
2.1. Sosiolingvistinen teoriapohja	7
2.2. Kyselylomaketutkimus	7
2.3. Aiempi tutkimus aiheesta	8
3. YLEISTÄ KIROSANOISTA	10
4. TUTKIMUSAINIESTON ANALYYSI	14
4.1. Analyysin kulku	14
4.2. Informanttiryhmä A	16
4.3. Informanttiryhmä B	19
4.4. Informanttiryhmien vertailu	23
5. PÄÄTÄNTÖ	33
LÄHTEET	36
LIITE	

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimusaihe ja -tavoitteet

”Voi pillu!” kuului omasta suustani eräänä iltana noin vuosi sitten, kun pudotin shampoopurkin lattialle ja purkin sisältö levisi ympäriinsä. Hätkähdin itsekin kielikukkastani ja tulin pohtineeksi, että omat vanhempani tuskin käyttäisivät moista voimasanaa kovinkaan spontaanisti. Silloin lähti kytämään idea vertailevasta tutkimuksesta kirosanojen käytössä: kuinka eri tavalla vanhempi väestö kiroilee verrattuna nykynuorisoon?

Tutkielmallani pyrin tähdentämään voimasanojen rooleja lauseopillisissa yhteyksissä sekä vertailemaan voimasanojen esiintymisyhteyksiä, käyttötapaa ja -tiheyttä vanhemman väestön ja nuorison välillä. Taustaoletukseni on, että vanhempi väestö suosii enimmäkseen uskonnollistaustaisia kiro sanoja, kun taas nuorison puheessa vallalla ovat sukupuolisanastoon viittaavat kiro sanat. Suomalais-ugrilaisten kielten tutkija Ulla-Maija Kulonen (nyk. Forsberg) on todennut vuonna 2003 *City*-lehden verkkoversion haastattelussa samansuuntaisia väitteitä; aiheesta ei ole kuitenkaan vielä toistaiseksi todellista tai kattavaa tutkimustietoa (sähköpostikeskustelut, Forsberg). Samantapaisia tuloksia on kuitenkin ilmennyt esimerkiksi Anne Rinteen pro gradu -työssä (1989): tutkimuksen perusteella nuoriso suosii kielenkäytössään *vittua*, kun taas aikuisväestön suosikkisana on *saatana* (Rinne 1989: 18-19).

Tutkimuskysymykseni siis ovat:

- 1) Eroavatko nuorten ja aikuisten käyttämät kiro sanat toisistaan?
- 2) Kiroileeko nuoriso määrällisesti enemmän kuin aikuiset?

Tanskalainen kielentutkija Marianne Rathje on vertaillut tanskalaisnuorten kielenkäyttöä vanhempaan tanskalaiseen väestöön. Tutkimuksesta ilmenee, että vertailuryhmien kesken kiroilun määrässä ei ole juurikaan havaittavia eroja, mutta laadussa sen sijaan on: nuoriso suosii enemmän seksuaalisia ja eritteisiin viittaavia kiro sanoja, kun taas vanhempi väestö käyttää enimmäkseen uskontoon viittaavia rienauksia (Rathje 2011: 100). Perehdyn aiempiin tutkimuksiin tarkemmin luvussa 2.2.

Tammen (2007: 7) mukaan *vittu* on suomen yleisin kirosana, ja Tuppikin on pro gradu -tutkielmassaan tehnyt vastaavia havaintoja; *vittu* toimii monipuolisimmin erilaisissa lauseopillisissa asemissa ja on hänen tutkimuksensa mukaan käytetyin kirosana (2012: 37). Vaikka uskonkin *vitun* esiintyvän erityisesti nuorilta keräämässäni aineistossa, uskon myös, että sen käyttö näkyy konkreettisesti molemmilla vertailuryhmillä. Perehdyn tarkemmin kirosanojen luokitteluun ja niiden merkityksiin luvussa 3.

Tutkielmassani tärkeässä osassa ovat *affektiset ilmaukset*. Affektisella ilmauksella tarkoitetaan sellaista vakiintunutta konstruktia tai kielenainesta, jolla puhuja osoittaa asennoitumistaan aiheena olevaan asiaan tai puhekuppaniinsa. Affektisessä käytössä tunnettuja rakenteita ovat muun muassa huudahduslause (*Voi miten ihanaa!*) sekä interjektiot ja voimasanat (*Hyi, hemmetin kylmä*). (VISK 2008 § 1707).

1.2. Informantit ja tutkimusaineisto

Valitsin tutkimukseni kohteeksi kaksi vertailuryhmää, joista toinen koostuu 13–15-vuotiaista nuorista ja toinen yli 40-vuotiaista aikuisista. Tutkimusryhmien välillä on tarkoituksenmukaisesti usean kymmenen vuoden ikäero, jotta kielenkäytön erot tulisivat esille mahdollisimman selvästi. Vertailuryhmien välissä on yhden, jopa kahden, sukupolven loikka, sillä nuorimmat informantit ovat syntyneet 2000-luvulla, ja vanhimmat ovat eläkeikäisiä.

Keräsin nuorison aineiston Muhoksen yläkoulusta elokuussa 2017. Keruumenetelmänä käytin kyselylomaketta (liite 1). Valitsin tutkimuspaikaksi Muhoksen yläkoulun, koska olen itse käynyt kouluni siellä ja tiesin, että entiset opettajani varmasti suostuvat yhteistyöhön kanssani. Varauduin kyselyn tekemiseen sadalla tulostetulla kyselylomakkeella, mutta loppujen lopuksi sain käyttökelpoisia vastauksia 50 kappaletta. Noin sataa oppilasta oli informoitu tutkimuksesta etukäteen, mutta tutkittavien määrä pieneni kyselypäivään mennessä, sillä suuri osa ei joko halunnut osallistua tutkimukseen tai unohti palauttaa tutkimuslupalomakkeen huoltajan allekirjoittamana. Lähetin yläkoululle etukäteen tutkimuslupalomakkeen sekä saatekirjeen oppilaille jaettaviksi. Kerroin saatekirjeessä lyhyesti tutkimukseni aiheesta ja tarkoituksesta, jotta oppilaat ja heidän vanhempansa olisivat etukäteen tietoisia tutkimuksen luonteesta. Kyselylomakkeen alussa ei ole kovin

laajaa ohjeistusta tai pohjustusta, sillä halusin tehdä sen itse suullisesti ja henkilökohtaisesti paikalla ollessani ennen kyselyn teettämistä oppilaille. Vastaajia oli kaikilta luokkasteilta, eli informantit ovat 13–15-vuotiaita.

Aikuisväestöltä keräsin aineiston sosiaalisen median välityksellä myös elokuussa 2017. Muokkasin kyselylomakkeen Google Forms -ohjelmaan sopivaksi ja jaoin kyselylinkkiä Facebookissa, jolloin se oli helposti aikuisten internetinkäyttäjien saatavilla. Kyselylomake oli täsmälleen sama molemmille vertailuryhmille, mutta teknisten erilaisuuksien vuoksi joidenkin kysymysten vastausmuotoa on muutettu Google Forms -lomaketta varten.

Lappalaisen (2001: 77) mukaan ikä on sosiolingvistiikan alalla merkittävä taustamuuttuja ja se selittää usein kielenkäytön eroja. Asetin aikuisista koostuvan vertailuryhmän aläikärajaksi 40 vuotta, koska koin sen olevan sopivan kaukana nuoremman vertailuryhmän ikähaarukasta. Aikuisuuden raja on kovin häilyvä ja pohdin sopivaa ikärajaa kauan, mutta mielestäni yli 40-vuotiaat erottuvat iällisesti niin selvästi yläkouluikäisistä nuorista, että vertailuryhmien välisiä eroja lopputuloksissa voidaan odottaa. Mielestäni 20–30-vuotiaat ovat vielä nuoria aikuisia ja heidän kielenkäytössään voi olla hyvin sekalaisia vaikutteita, joten jätin heidät tutkimukseni ulkopuolelle.

En asettanut aikuisille kyselyyn vastaajille yläikärajaa, sillä minua kiinnostaa kovasti myös eläkeiän saavuttaneiden vastaukset ja se, että eroavatko heidän vastauksensa merkittävästi nuorempien aikuisryhmäläisten vastauksista. Vanhin aikuisten vertailuryhmään kuuluva informantti on 72-vuotias.

1.3. Kyselylomake

Kyselylomakkeeni pohjana toimii Kaisa Tupin pro gradu -tutkielman aineistonkeruussa käytetty kyselylomake. Tupin tutkielma Kirosojen lauseoppia ja nuorten käsityksiä kirjoilusta (2012) käsittelee nimensä mukaisesti nuorison voimasanojen käyttöä, joten kyseiseen tutkielmaan käytetty kyselylomake sopii jonkin verran muokattuna hyvin omiin

tarpeisiini. Tupin tutkielmassa ei ole lainkaan vertailevaa ominaisuutta, sillä informanttiryhmiä on vain yksi, joten muotoilin jotkin kysymykset uudelleen soveltumaan paremmin oman tutkimuksen luonteeseen.

Harkitsin ensin tutkimusaineistoni keräämistä haastattelemalla, sillä pohdin, että kielenkäytön erot sukupolvien välillä näkyvät todennäköisesti selvimmin, jos tutkin todellista kielenkäyttöä oikeissa puhetilanteissa. Vastaan tuli kuitenkin haastattelutilanteen epäluonnollisuus: totesin, että haastattelu todennäköisesti tuntuisi informanteista liian viralliselta, ja spontaania kiroilua olisi siten haastavaa saada tuottumaan luonnollisesti. Jos taas olisin ilmaissut haastattelutilanteen alussa, että tarvitsen aineistooni nimenomaan kiroilua, olisi sekin voinut vääristää tuloksia jollain tavalla. Kyselylomake tuntui siis tutkimuksen toteuttamiseen kaikista toimivimmalta tavalta, vaikka siinäkin on omat puutteensa. Haastattelutilanteessa puhe syntyy spontaanisti tilanteen aikana, kun taas kyselylomakkeessa kutakin vastausta joutuu miettimään, mikä voi johtaa vastausten ylimiettimiseen ja tulosten vääristymiseen.

Lainasin Tupin kyselylomakkeesta suoraan ensimmäisen kysymystyyppin, jota hän nimitää aukkotestiksi (Tuppi 2012: 5). Tehtävässä on tarkoituksena täydentää lauseessa olevan aukon kohdalle sana, jota vastaaja itse käyttäisi siinä luontevimmin. Lauseet on sekä itselläni että Tupilla muotoiltu siten, että aukkoihin sopii tutkimuksen tarkoituksen mukaisesti jokin kirosana, mutta myös siten, että aukon voi täydentää muunlaisellakin sanalla. Olisi tutkimuksen kannalta turhan johdattelevaa, mikäli lauseet olisivat täydennettävissä ainoastaan kirosanalla. On otettava huomioon sekin, etteivät kaikki informantit välttämättä käytä voimasanastoa kovinkaan luontaisesti omassa arkipuheessaan. Tutkimukseni tavoitteisiin kuuluu selvittää nuorison ja aikuisväestön eroja myös kiroilun määrässä, ja uskon aukkotestin olevan siihen tarkoitukseen sopiva.

Aukkotestini kysymykset b ja c ovat suoraan Tupin vastaavasta aukkotestistä lainattuja, mutta loput seitsemän kysymystä olen kehittänyt vastaamaan omia tavoitteitani. Oman aukkotestini kysymys d (*Painu _____!*) motivoitui Tupin tekemistä havainnoista hänen oman aineistonsa perusteella. Hän olisi odottanut lauseen täydentyvän tunnetuksi idiomattiseksi ilmaisuksi *painua hiiteen*, mutta odotustensa vastaisesti hän ei saanut nuorisolta yhtäkään sellaista vastausta (Tuppi 2012: 33). Idiomilla tarkoitetaan kiteytyntä sanaliittoa, jonka merkitys ei muodostu suoraan sen osien merkityksestä (VISK

2008 § 454). *Hiisi* on peräisin kristinuskoa edeltävältä ajalta ja tarkoittaa 'paha henkeä tai kalmistoon viittaavaa paikkaa'. Sanan merkitys on nykyisin melko laimea ja sitä käytetään lievänä kirouksena samaan tapaan kuin siitä johdettua *hittoa*. (Kulonen 1990: 5). Vaikka *hiisi* on sanana huomattavan vanha eikä sillä nykyisin ole juurikaan enää samanaista affektista merkitystä kuin muilla kirosanoilla, odotan silti, että idiomi *painua hiiteen* voisi esiintyä vanhemman informanttiryhmän kielenkäytössä.

Kysymyslomakkeeni kysymys h (*Suksi _____!*) toimii samankaltaisessa roolissa kuin kysymys d, sillä tutkin siinäkin kirosanojen idiomaattista käyttöä. Tarkoitukseni on tuoda esille kirosanan käytön yleisyyttä: aukkoon sopii idiomaattinen jatke *kuuseen*, mutta myös tuoreempi herja *vittuun*. Molemmat versiot tulevat mitä luultavimmin esille tuloksissa, mutta oletan tässä yhteydessä törmääväni nuorison aineistossa enemmän ilmaisuun *painua vittuun*. Erittelen kysymystyyppjä tarkemmin luvussa 4.

Kyselylomakkeeni kysymysten f (*tuot laulaja on ihan _____ huono!*) ja g (*tuot laulaja on ihan _____ hyvä!*) tarkoitus on tutkia kirosanan käytön eroja eri yhteyksissä: käytetäänkö positiivisessa yhteydessä erilaisia voimasanoja kuin negatiivisessa? Tässä kysymystyyppissä en oleta välttämättä huomaavani ikäryhmien välisiä eroja, sillä pääasiallinen tarkoitus on tutkia yleisiä eroavaisuuksia alatyylisessä kielenkäytössä semanttisesti eroavissa lauseissa.

Lainasin Tupin kyselylomakkeesta myös kysymykset 2 ja 3, joissa täytyy mainita eniten ja vähiten käyttämänsä kirosanat ja perustella molemmat vastaukset. Tässä oletan havaitsevani merkittäviä eroja ikäryhmien välillä, kuten myös Tupilta lainatussa kysymyksessä 5, jossa tulee asettaa kymmenen valmiiksi annettua kirosanaa oman kielitajun mukaiseen voimakkuusjärjestykseen. Muutoin valitsin kysymykseeni täysin samat kirosanat kuin Tupilla, mutta korvasin sanan *hitsi* sanalla *kyrpä*. Mielestäni *hitsi* on enemmänkin laimea kirosanan korvike kuin kirosanoihin lukeutuva ilmaisu, joten poistin sen listasta. Valitsin tilalle sanan *kyrpä*, koska se lukeutuu sukupuolisanoinhin ja toimii *vitun* kanssa hyvänä kontrastina uskonnollisiin lukeutuville kirosanoille.

Tupin kyselylomakkeesta poiketen lisäsin oman lomakkeeni kysymykseen 5 jatkokysymyksen *Onko voimasanan teholla tai karkeudella mielestäsi eroa sen mukaan, edustaako*

se uskonnollista vai sukupuolista sanastoa. Kysymyksellä tavoittelen pohdintaa siitä, kekeko informantti voimasanan ikävämmäksi tai ”rumemmaksi” sen perusteella, luokitellaanko se uskonnollisiin vai sukupuolisiin kirosanoihin. Tässä kysymyksessä olisi mahdollista havaita ikäryhmien välisiä asenteellisia eroja, sillä olettamukseni on, että aikuisväestö pitää sukupuolista sanastoa karkeampana, kun taas nuoriso suosii sitä.

Kysymys 4 on myös lainattu Tupin lomakkeesta, ja tarkoitukseni on tehtävän avulla kartoittaa kiroilun yleisyyttä ikäryhmien keskuudessa. Kysymyksessä vastaajan tulee arvioida oman kiroilunsa yleisyyttä päivittäisessä puheessa ja ympyröidä parhaiten itseensä sopiva vaihtoehto. Mikäli informantti ei kiroile koskaan, on tehtävässä mahdollista perustella kiroilemattomuuden syy.

Oma lisäykseni on kyselylomakkeeni kysymys 6: *Mitä muita kiro sanoja itse käytät tai olet kuullut muiden käyttävän?* Kysymyksellä annan vastaajalle mahdollisuuden mainita niitä kiro sanoja, joita ei ole tullut aiemmissa vastauksissa ilmi tai jotka ovat vastaajan mielestä oleellisia mainita. Kysymyksellä kartoitan vastaajan käsityksiä kiroilukulttuurista, jossa hän elää sekä tarkastelen, nouseeko joitain tiettyjä sanoja toistuvasti ja kollektiivisesti esiin. Jatkossa viitataan nuorisosta koostuvaan informanttiryhmään kirjaimella A ja aikuisväestöstä koostuvaan informanttiryhmään kirjaimella B.

2. TEOREETTINEN JA METODINEN VIITEKEHYS

2.1. Sosiolingvistinen teoriapohja

Tutkielmani aihetta voidaan tarkastella sosiolingvistisestä näkökulmasta. Sosiolingvistiikka kielentutkimuksen alana käsittelee kieltä sosiaalisessa ympäristössään ja tarkastelee sosiaalista todellisuutta lingvistiikan keinoin (Nuolijärvi 2008: 13).

Nuolijärvi jaottelee sosiolingvistisen tutkimuksen teemat neljään osaan: kieliyhteisön variaatio, kielen muuttuminen, kielen funktio ryhmäidentiteetin muotoutumisessa ja monikielisyys (Nuolijärvi 2008: 17–18). Oma tutkimukseni koskettaa eniten kielen muuttumisen osa-aluetta, jolloin keskeisiä kysymyksiä voivat olla esimerkiksi ”mitkä ovat kielen muutoksen syyt ja mekanismit?” ja ”miksi jotkut piirteet säilyvät, toiset taas katoavat?” (Nuolijärvi 2008: 18). Tutkimuksellani haen vastauksia näihin sosiolingvistiikan alan kysymyksiin – taustaoletuksena pidän, että ikä vaikuttaa olennaisesti kielen vaihteluun.

Vaikka käyttämäni kyselylomake sisältää sekä määrällisesti että laadullisesti arvioitavissa olevia kysymyksiä, keskityn tässä tutkielmassa arvioimaan informanttien vastauksia määrällisin metodein. Taulukoin vastaukset ja lasken niiden prosentuaaliset osuudet, jotta voin vertailla informanttiryhmien välisiä tuloksia ja prosenttiosuuksia.

2.2. Kyselytutkimus

Kyselytutkimuksessa tutkija esittää informantille kysymyksiä kyselylomakkeen välityksellä. Kyselytutkimus on enimmäkseen määrällistä tutkimusta, jossa sovelletaan tilastollisia menetelmiä. (Vehkalahti 2008: 11, 13.) Kvantitatiivisessa eli määrällisessä tutkimuksessa asioita kuvataan numeeristen suureiden avulla, ja tuloksia voidaan havainnollistaa sekä taulukoin että kuvioin (Heikkilä 1998: 16). Esittelin oman tutkimuslomakkeeni alaluvussa 1.3., ja havainnollistan tutkimustuloksiani analyysiluvussa 4 sekä taulukoin että kaavioin.

Samassa tutkimuksessa saatetaan määrällisen ominaisuuden lisäksi hyödyntää myös laadullista (Vehkalahti 2008: 13). Kvantitatiivisella tutkimuksella saadaan kartoitettua ole-massa oleva tilanne, mutta ei niinkään selvittämään asioiden syitä (Heikkilä 1998: 16). Tässä tutkielmassani käyn läpi lähinnä määrällisiä tuloksia, jotta analyysi ei venyisi tarpeettoman pitkäksi, joten tulosten syyt jäävät pohdinnan ja arvailun varaan.

Kvantitatiivista tutkimusta arvostellaan usein pinnallisuudesta, koska tutkijan on siinä haastavaa päästä riittävän syvälle tutkittavaan asiaan, ja väärin tulkintojen riski kasvaa (Heikkilä 1998: 16). Mittauksen luotettavuuteen ja laatuun vaikuttavat muun muassa sisällölliset, tilastolliset, kulttuuriset, kielelliset ja tekniset seikat. Tärkeitä käsitteitä ovat **validiteetti** ja **reliabiliteetti**, joilla tarkoitetaan tutkimuksen pätevyyttä sekä luotettavuutta ja toistettavuutta. (Vehkalahti 2008: 40.)

2.3. Aiempi tutkimus aiheesta

Kiroilua ja sen asemaa kielenkäytössä on tutkittu jonkin verran, mutta etenkin suomeksi vielä melko vähän. Kiroiluntutkimus on maailmallaakin melko nuorta, sillä ensimmäiset tutkimukset alatyylisestä kielenkäytöstä on julkaistu 1930–40-lukujen aikana, jolloin itse kiro sanojen esittäminen tutkimuksessa ei ollut vielä sopivaa (Mohr 2013: 251).

Tutkimukseni keskeisimpänä vertailukohtana toimii Kaisa Tupin pro gradu -tutkielma. Tutkielmassa käsitellään nuorison käyttämiä kiro sanoja ja niiden lauseopillisiä suhteita. Oma tutkielmani keskittyy osittain samoihin aihealueisiin, mutta lisänä on vielä vertailtava ominaisuus, eli vertaan nuorison kielenkäyttöä aikuisväestön kielenkäyttöön. Anne Rinne tutkii vuonna 1989 julkaistussa pro gradu -tutkielmassaan kiro sanojen käyttöä keskustelussa. Hänen tutkielmassaan vertaillaan nuorison (15–20-vuotiaat) kiro sanojen käyttöä puhetilanteissa aikuisten (24–50-vuotiaat) kiro sanojen käyttöön. Rinne on kerännyt aineistonsa ryhmähaastatteluina ja kyselylomakkeina. Nuorison kielenkäyttöä on tutkinut myös Sara Miesmaa vuonna 2015 julkaistussa pro gradussaan Kuudesluokkalaisten käsitteitä kiro sanoista.

Voima- ja affektisanojen käytöstä on kirjoitettu myös joitakin lehtiartikkeleita (ks. esim. Kulonen 1990; Maamies 2008). Maamiehen artikkelissa viitataan Lari Kotilaisen vuonna

2007 ilmestyneeseen tutkimukseen kiroilusta ja aggressiiviksi kutsutusta kieltokonstruktioista. Lisäksi suomalaisista tutkijoista Minna Hjort on tutkinut kiroilua monipuolisesti sekä julkaissut tekstejä aiheesta itse että ollut mukana muiden kiroiluntutkijoiden joukossa laajemmissa julkaisuissa, kuten *Swearing in the nordic countries*, Copenhagen 6 December 2012 (2014). Kiroilua on myös tutkittu jonkin verran osana kirjallisuutta. Leena Kiurun ja Anna-Riitta Montinin pro gradu -työ *Mä en kiroile ellei mua pahasti vituta. Själv svär jag utan anledning. Om svordomar och deras översättning* (1991) tarkastelee kirosanojen käännoksiä Anna-Leena Härkösen *Häräntappoaseesta* (1984) tehdyssä ruotsinkielisessä käänöksessä *Tjurdödarvapnet* (1985). Lisäksi kiroilua kirjallisuudessa ovat tutkineet muun muassa Miia Talasmäki (2000) ja Sanna Teperi (2015).

3. YLEISTÄ KIROSANOISTA

Kirosanalla tarkoitetaan ilmaisua tehostavaa, karkeana pidettävää sanaa, eli voimasanaa (KS 2017 s.v. *kirosana*). Substantiivilla *kirosana* on yhteys verbiin *kirota*, joka merkitsee kirosanojen lausumista, sadattelua, noitumista ja pahan toivottamista muille (KS 2017 s.v. *kirota*). Kulosen (1990: 3) mukaan tarve voimasanojen käyttöön on varmasti vanhempi kuin siistiä kielenkäyttöä vaativa moraalikäsitys; kirosanan teho piilee sen aiheuttamassa tunnereaktiossa ja sen sisältämässä affektisessa latauksessa. William Dwight Whitney'n teorian mukaan kiroilun pohja on syntynyt jo kielellisen kommunikaation alkulähteillä: alkukantaisen ihmisyhteisön jäsenet ovat käyttäneet yhtä tai useampaa tiettyä äännähdystä kokiessaan esimerkiksi fyysistä kipua, jolloin äännähdys on siirtynyt muuhunkin kielenkäyttöön osoittamaan sekä sympatian tunteita toista kohtaan, että reaktiota negatiivisiin tunteisiin (Montagu 1967: 5). Kirosanojen voima kumpuaa myös niiden tabumaisuudesta. Tabun ääneen lausumiseen sisältyy vaaraa ja uhmaa sekä tietynlaista voimansoitusta. (Tammi 2007: 8.)

Ljungin määritelmä kiroilusta koostuu neljästä kriteeristä: kiroilu on puhekyvyn käyttämistä ilmaisemaan tabuja, tabuja käytetään ei-kirjaimellisessa merkityksessä, kiroilu ilmenee usein kaavamaisena kielenkäyttönä ja kiroilun päätarkoitus on ilmaista tunteita (Ljung 2011: 4). Useiden kirosanojen käyttö perustuu Ljungin mukaan ilmiöön nimeltä *desemanticization*, eli desemantisaatioon: sanat menettävät alkuperäisen merkityksensä, jolloin niitä käytetään puheessa ensisijaisesti ilmaisemaan affektia ei-kirjaimellisesti. Esimerkiksi huudahdus *Oh God!* on alun alkujaan tarkoittanut korkeamman voiman anelemista apuun, mutta nykymerkityksessään se lähinnä ilmaisee puhujan mielentilaa tai reaktiota tilanteeseen. (Ljung 2011: 4, 21.)

Tammi määrittelee teoksessaan *Suuri kirosanakirja* suomen kielen viisi pääkirosanaa: *helvetti*, *jumalauta*, *perkele*, *saatana* ja *vittu* (2007: 9). Tammi ei perustele johtopäätöstään mitenkään, joskin oletettavasti kyse on yleisimmin kuulluista ja käytetyistä kiro sanoista suomalaisten arkikielessä. Tupin pohdintojen perusteella viisi peruskirosanaa ovat myös voineet valikoitua sen perusteella, että niistä voidaan johtaa runsaasti uusia kiro sanoja (Tuppi 2012: 11).

Suurin osa suomalaisista kirosanoista on kristinuskon peruja, mutta jotkut voimasanat ovat saaneet alkunsa jo esikristillisellä, eli niin sanotusti pakanallisella ajalla. Suuri osa maailman kielten voimasanastosta on peräisin uskonnon piiristä. Toinen yleinen aihepiiri, josta voimasanoja kumpuaa, on sukupuolisanasto ja seksuaalisuus. (Kulonen 1990: 3.) Voutilainen luokittelee kirosanat kolmeen eri kategoriaan: uskonto, eritteet ja seksuaalisuus (2008). Tässä tutkielmassani vertailen pääasiassa informanttiryhmien käyttämiä uskonnollisia ja seksuaalisia kirosanoja toisiinsa. Kirosanojen jako edellä mainittuihin merkitysryhmiin voi toisinaan olla haastavaa, sillä kirosanojen merkitykset muuttuvat ja hälvänevät aikojen saatossa. Kuitenkin käsittelen tutkielmassani kaikkia sellaisia kirosanoja uskonnollisina, joilla on joko kristillistä tai pakanallisuuskonnollista taustaa. Näihin lukeutuvat *saatana*, *perkele*, *helvetti*, *jumalauta* ja *piru*. Seksuaalisiksi määrittelen sellaiset kirosanat, jotka voidaan ymmärtää viittauksina sukupuolielimiin, eli *vittu*, *kyrpä* ja *pillu*.

Kielitoimiston sanakirjan mukaan *perkele* tarkoittaa 'paholaista, karkeaa kirosanaa' (KS 2017 s.v. *perkele*). Se luokitellaan nykyisellään kuuluvaksi uskonnollisiin kirosanoihin, vaikka se onkin peräisin ajalta huomattavasti ennen kristinuskon saapumista Suomeen (Kulonen 1990: 4). 'Sielunvihollista tai pirua' merkitsevän *perkeleen* vastineita ovat inkeröisen ja karjalan *perkele* sekä viron *põrgu*, joka on merkitykseltään 'helvetti, manala'. Vatjan *perkele* on todennäköisimmin lainaa suomesta tai inkeröisestä. Yleisen käsityksen mukaan *perkele* on lainaa balttilaisesta ukkosenjumalan nimestä: sen vastineita ovat lietuan *perkūnas*, joka merkitsee ukkosta, salamaniskua tai ukkosen jumalaa. Ukkosta tarkoittavat sekä latvian *pērkons* että muinaispreussin kirjakielen *percunis*. Sanalla on mahdollisesti ollut jo muinaisbalttilaisessa merkityksessään voimasananomaista latausta ja se on voitu alun perinkin lainata kantasuomeen voimasanaksi. Sana on ilmeisesti jo melko varhaisessa vaiheessa käynyt läpi voimasanoille tyypillistä säännötöntä äännekehitystä, mistä kertovat muun muassa sanan lukuisat variantit, kuten *perhana*, *pirskatti* ja muut lukuisat *pe*-alkuiset rienaukset. (Kulonen 1990: 4; NSES 2013 s.v. *perkele*.)

Helvetti on merkitykseltään 'paikka tai tila, jossa synnintekijät kuoltuaan kärsivät rangaistustaan; kadotus, horna' tai 'sietämätön piina, karkea kirosana' (KS 2017 s.v. *helvetti*). Sana on alkujaan pakanallinen, mutta se on germaanisissa kielissä siirtynyt pakanallisesta merkityksestään kristinuskon piiriin. *Helvetti* on lainaa ruotsin samaa tarkoittavasta sanasta *helvete* tai *helvite*, ja se on tullut suomeen luultavasti ruotsalaisen käännös-

kirjallisuuden mukana. Sana on alkujaan yhdyssana, jossa alkuosa on tarkoittanut muinaisten germaanien kuolemanvaltakuntaa ja jälkiosa siellä saatavaa rangaistusta. (Kulonen 1990: 4; NSES 2013 s.v. *helvetti*.)

Saatana on merkitykseltään 'paholainen, piru, riivaaja' (KS 2017 s.v. *saatana*) ja on todennäköisesti lainaa muinaisruotsista. Alkujaan sana on peräisin heprean sanasta *šāṭān*, joka merkitsee vastustajaa. Sana on Raamatun välityksellä levinnyt useisiin muihinkin kieliin, ja se tunnetaan kaikissa muissa sukukielissä paitsi lyydissä ja vepsässä. Suomen kirjakielessä *saatana* on esiintynyt Agricolasta alkaen. Sanalla on myös muoto *sa(a)tanas*, joka on luultavasti suora laina kirkkolatinan sanasta *satanās* (NSES 2013 s.v. *saatana*).

Kielitoimiston sanakirja ei anna sanalle *jumalauta* karkean kirosan lisäksi muita merkityksiä, eikä Nykysuomen etymologisesta sanakirjastakaan löydy herjalle eriteltyä selitystä. *Jumalauta* on alkujaan ollut muodossa *jumala auta* (Rinne 1989: 72), eli huudahduksella on aneltu korkeampaa voimaa avuksi. Keskiajalla Jumalan nimeä käytettiin kirouksissa ikään kuin pyyntönä katsoa alas taivaasta ja todistaa sadattelijan sanat oikeaksi (Mohr 2013: 9).

Sana *jumala* on Nykysuomen etymologisen sanakirjan mukaan luultavasti arjalaisperäistä lainaa (vrt. sanskritin *dyumān*, 'taivaallinen, loistava, kirkas'). Sanalla on vastineita kaikissa itämerensuomalaisissa kielissä, muun muassa karjalan ja vatjan *jumala*, viron *jumal* ja liivin *jumāl*. Samaan yhteyteen oletettavasti kuuluvat myös mordvan *jon-* sanassa *jon-dol* 'salama' tai sananmukaisesti "jumalan tuli" sekä marin *jumo* 'taivas, ylijumala'. (NSES 2013 s.v. *jumala*.) Kulosen mukaan *jumala* on huomattavasti kristinuskoa vanhempi lainasana, jolla on alun alkujaan ollut *perkeleen* ja *helvetin* tapaan pakanallinen merkitys (Kulonen 1990: 4).

Vittu tarkoittaa kirosanamerkityksensä lisäksi 'naisen ulkoisia sukupuolielimiä' (KS 2017 s.v. *vittu*). Nykysuomen etymologisen sanakirjan mukaan sanalla on vastine kaikissa itämerensuomalaisissa kielissä, esimerkiksi inkeröisen, karjalan ja vatjan *vittu*, viron *vitt* ja liivin *vit*. Sana on todennäköisesti vanha skandinaavinen laina, sillä germaanisissa kielissä esiintyy äänneasultaan ja merkitykseltään samantapaisia sanoja, esimerkiksi muinaisnorjan *fyttu* ja nykyruotsin *fitta*. Suomen kirjakielessä *vittu* on ensi kerran mainittu

Kristfrid Gananderin sanakirjassa vuonna 1787. (NSES 2013 s.v. *vittu*.) Suuren kirosanakirjan mukaan suomen *vittu* on luultavasti samaa kantaa kuin keskiyläsaksan *voitze* ja uusyläsaksan *foitze*. Saksan sana on ollut 1400-luvulta lähtien rahvaanomaisen nimityksen naisen sukupuolielimelle ja sitä vastaavat englannin ja sen murteiden *fud* sekä muinaisislannin *futh*. Sanan kanta on indoeurooppalaisen kantakielen vartalo *pu-*, joka merkitsee mätänemistä, lahoamista ja haisemista. (Tammi 2007 s.v. *vittu*.)

Ljungin mukaan (2011: 12) kirosan voima syntyy siitä, kuinka sitä käytetään enemmän affektisena ilmauksena kuin kirjaimellisessa merkityksessään. Etenkin *vittu* on nykykielessä merkitykseltään hyvin hämärtynyt, sillä sen ensisijainen tarkoitus on toimia affektisanana enemmän kuin kirjaimellisena nimityksenä naisen sukupuolielimelle (vrt. *pillu* tai *vagina*).

4. TUTKIMUSAINIESTON ANALYYSI

4.1. Analyysin kulku

Seuraavissa alaluvuissa analysoin ensin molempien vertailuryhmien tuloksia erikseen, minkä jälkeen vertailen ryhmien tuloksia keskenään. Ryhmän A käyttökelpoisia kyselylomakkeita kertyi 50 kappaletta ja ryhmän B lomakkeita 106 kappaletta. Karsin osan ryhmän B lomakkeista pois tästä tutkimuksesta, jotta molemmissa ryhmissä on vertailtavaa aineistoa saman verran. Osa ryhmän B kyselylomakkeista karsiutui pois jo aiemmassa vaiheessa käyttökelvottomuuden vuoksi. Kohdensin kyselylomakkeen yli 40-vuotiaille, mutta koska lomake oli internetissä kaikkien saatavilla, tuli vastauksia ilmoittamastani ikärajoitteesta huolimatta myös alle 40-vuotiailta. Ryhmän A lomakkeista en joutunut karsimaan pois yhtäkään.

Osaan kysymyksistä on muutamissa tapauksissa vastattu puutteellisesti kummassakin ryhmässä. Tyhjät kohdat johtuvat joko siitä, ettei lomakkeen paperiversiossa ole huomioitu kaksipuoleisuutta, tai luultavasti siitä, ettei kysymykseen ole osattu vastata tai vastaukseen ei ole jaksettu panostaa. Osa kysymyslomakkeen kohdista on kuitenkin sellaisia, jotka voi halutessaan jättää tyhjiksi, joten käsittelen kaikki tyhjät vastaukset analyysiosiossa yhtenäisenä massana syystä riippumatta.

Koska aineistoa on huomattavan laajasti, tarkastelen ja vertailen tässä tutkimuksessa ainoastaan kyselylomakkeen kohtia 1a, b, d ja h sekä kysymyksiä 2, 3 ja 5. Valitsin tarkasteltavat kysymykset siten, että niiden vastauksia analysoimalla tulisi mahdollisimman kattavasti ilmi sekä kiro sanojen käytön lauseopillisten yhteyksien eroja että kiro sanojen käytön oletettua variaatiota ikäryhmien välillä.

Kysymyksessä 1a (*Aika kuluu ihan _____ hitaasti!*) aukkoon odotetaan täydennettäväksi astemääritettä tai intensiteettipartikkelia. Astemääritteellä tarkoitetaan erilaisia ominaisuuden astetta kuvaavia adjektiivin ja adverbien etumääritteitä. Intensiteettimäärite on tyypillinen astemääritteen muoto ja sillä tavallisesti kuvataan jonkin ominaisuuden tavallista korkeampaa tai intensiivisempää astetta, esimerkiksi *tosi korkea* tai *liian vaikea*. Intensiteettimääritteisiin lukeutuvat myös genetiivimuotoiset voimasanat, esimerkiksi *vitun hidas*. (VISK 2008: § 615.)

Kysymyksessä 1b (_____! *Juna on taas myöhässä!*) aukko tulee täydentää interjektioilla eli huudahduspartikkelilla. Interjektio esiintyy puheenvuoron alussa, sisällä tai lopussa ja osoittaa puhujan affektista reaktiota tilanteeseen, tapahtumaan tai tunteeseen (VISK 2008: § 856). Kuvaamassani lauseessa tapahtuma (junan myöhästyminen) on useille negatiivisia tunteita aiheuttava tilanne, joten aukkoon voidaan odottaa jonkinlaista negatiivissävytteistä interjektiota tai voimasanaa.

Kysymyksissä 1d ja 1h on molemmissa kyse kirosanasta idiomien osana. Idiomilla tarkoitetaan kiteytynyttä sanaliittoa, jonka merkitys ei välttämättä ole osiensa summa (VISK 2008: § 454). Lauseessa 1d (*Painu _____!*) verbin jatkeeksi olisi odotuksenmukaista lisätä joko *hiiteen*, *helvettiin* tai *vittuun*. Olen kuitenkin varautunut muunlaisiinkin tulkin-toihin ja vastauksiin, sillä Tupin vastaavassa kysymyksessä aukko täydennettiin muun muassa paikan määreellä *perseeseen* (2012: 33). Lauseen 1h (*Suksi _____!*) odotan täydentyvän idiomaattiseen tapaansa paikan määreillä *kuuseen*, *vittuun* tai *helvettiin*. Erityisesti näissä kysymyksissä odotan havaitsevani ikäryhmien välisiä eroja, sillä uskon nuorison painottavan enemmän sekä alatyylisiä että alapäähän viittaavaa sanastoa (*vittuun*, *perseeseen*), kun taas aikuisryhmällä uskon valmiiden ja tunnettujen idiomien sekä uskonnollisperäisen sanaston nousevan esiin (*hiiteen*, *kuuseen*, *helvettiin*).

Kysymyksissä 2 (*Mainitse kirosana, jota käytät eniten. Miksi?*) ja 3 (*Mainitse kirosana, jota käytät harvimmoin tai et koskaan. Miksi?*) kartoitan molempien vertailuryhmien sekä eniten että vähiten käyttämiä kiro sanoja ja lopuksi vertailen ryhmien tuloksia toisiinsa. Kysymyksellä 5 (*Laita seuraavat kiro sanat järjestykseen vahvimmasta lievimpään.*) tutkin samaa asiaa: mitkä kiro sanat ovat vertailuryhmien mielestä vahvimpia? Entä mitkä taas lievimpiä? Vaikka järjestykseen laitettavia kiro sanoja annetaan tehtävässä kymmenen, tarkastelen aineiston paljouden vuoksi ainoastaan tehtävän kohtia 1 ja 10, eli vahvimaksi ja lievimmäksi merkittyä kiro sanaa. Kysymyksissä 2 ja 3 pyydän myös perusteluita kiro sanan käyttöön tai käyttämättömyyteen, mutta tässä tutkimuksessa en analysoi perusteluita tai niiden luonnetta, vaan keskityn pääasiallisesti tutkimuksen määrällisesti analysoitavissa olevaan puoleen.

4.2. Informanttiryhmä A

Kysymyksessä 1a (*Aika kuluu ihan _____ hitaasti!*) 21 vastaajaa eli 42 % vertailuryhmän informanteista täyttää lauseessa olevan astemääritteen paikan jollakin kirosanalla. Kaikista vastauksista 28 % on *vitun* ja 8 % *helvetin* tai *helevetin*. *Vitun* esiintymäärällisesti 14 kertaa, joista yhdessä esiintyy loppu-*n:n* poisheitto (*vituu*). *Helvetin* esiintyy aukossa neljä kertaa, joista kaksi ovat svaa-vokaalisia (*helevetin*). Yksittäisiä muita kiro sanoja mainitaan kolmessa vastauksessa (*hiton, perkeleen, helekutin*).

Muunlaisia astemääritteitä kuin kiro sanoja mainitaan tehtävässä 29 kertaa eli 58 %:ssa vastauksista. Eniten mainitaan sekä *sairaan* että *hirveän* (tai sen monoftongiutunut muoto *hirveen*), molemmat 9 kertaa eli 18 %:ssa vastauksista. Kvanttoriadverbi *liian* mainitaan neljä kertaa, eli kahdeksassa prosentissa vastauksista. Muita yksittäisesti mainittuja astemääritteitä ovat *törkeen, todella, super, sika, älyn* ja *älyttömä*. Astemääritettä *älyn* voitaneen pitää lyhennöksenä *älyttömästä*.

Kysymyksessä 1b (*_____! Juna on taas myöhässä!*) 26 vastaajaa eli yli puolet käyttää aukon kohdalla jotakin kiro sanaa. Kiro sanoista *vittu* mainitaan 14 kertaa eli 28 %:ssa tapauksista, ja toiseksi eniten mainintoja saa *perse* (12 %). *Paska* mainitaan kolme kertaa, ja lisäksi yksittäisiä mainintoja ovat *saatanan* [sic], *ei hele* ja *ei jumalauta*. Samaan tapaan kuin *juma* lukeutuu Tupin aineistossa kiro sanaksi johdoksisuutensa vuoksi (2012: 27), niin tulkitsen sanan *hele* svaa-vokaaliseksi lyhennökseksi sanasta *helvetti*.

Muunlaisia interjektioita kuin kiro sanoja esiintyy yhteensä kymmenen kertaa, eli 20 %:ssa vastauksista. Näitä ovat *eikä, (ei) vitsi, hö(h), ryökäle, oikeesti* ja *kiva*. 28 %:ssa vastauksista eli 14 paperissa aukko on jätetty tyhjäksi. Tulkitsen suuren tyhjien aukkojen määrän siten, etteivät informantit ole kokeneet luontevaksi käyttää toteamuksen edellä minkäänlaista affektista huudahdusta.

Kysymyksessä 1d (*Painu _____!*) 31 vastaajaa eli 62 % täydentää aukkoon jonkin kiro sanan. *Vittuun* mainitaan 16 kertaa (32 %), joista yhdessä loppu-*n* on heittänyt pois (*vittuu*). *Helvettiin* mainitaan 11 kertaa (22 %), joista yhdessä on loppu-*n:n* heitto (*hel-*

vettii) ja kolmessa svaa-vokaali (*helevettiin*). Kolmessa vastauksessa aukkoon on täydennetty *perseeseen*. Muita kuin edellä mainittuja kiro sanoja mainittiin vain kerran (svaa-vokaalinen *helekuttiin*).

Aukossa esiintyy yhdeksän kertaa eli 18 %:ssa vastauksista jokin muu täydennys kuin kiro sana. Eniten mainintoja saa *muualle* (12 %) ja toiseksi eniten *kuuseen* (4 %). Yksittäisiä mainintoja saavat *poissa*, *hevonkuuseen*, *hiiteen*, *kotiin* ja *kotiis kasvamaan*. Lisäksi kuudessa tapauksessa (12 %) aukko oli jätetty tyhjäksi, ja yhdessä niistä koko lause yliiviivattu ja tilalle kirjoitettu *mee pois* luultavasti merkinä siitä, ettei lause alkuperäisessä muodossaan olisi ollut vastaajan omaan suuhun sopiva tai hänen kielenkäytössään luontevan tuntuinen.

Kysymyksessä 1h (*Suksi _____!*) 19 informanttia eli 38 % täyttää aukkoon jonkin kiro sanan. *Vittuun* on mainittu 16 kertaa (32 %), joista yksi on taipumaton *vittu* ja yksi redusoitunut *vittuu*. *Perseeseen* mainitaan kaksi kertaa (4 %) ja *helvettiin* kerran (2 %). Muita kiro sanoja ei mainita kertaakaan. Muita kuin kiro sanoja mainitaan yhteensä 26 kertaa, eli yli puolessa tapauksista. Eniten mainintoja saa *kuuseen* (36 %), joista yksi on redusoitunut *kuusee* ja yksi oletettavasti kirjoitusvirheellinen *kuseen*. Toiseksi eniten mainintoja saa *suolle* (6 %) ja lisäksi *pois* mainitaan kaksi kertaa (4 %). Yksittäisiä mainintoja saavat *suohon* ja *muualle*. Vastaajista viisi on jättänyt aukon tyhjäksi.

Kysymykset 1d ja 1h ovat rakenteeltaan samankaltaiset, sillä molemmissa on mahdollista täyttää aukko joko kiro sanalla tai muulla sanalla, joka tekee lauseesta tunnetun idiomattisen kokonaisuuden. Kuitenkin informanttiryhmän sisällä on havaittavissa selkeä ero siinä, mitä annettujen lauseiden aukkoihin on täydennetty: kysymyksessä 1d (*Painu _____!*) yli puolet vastaajista (52 %) täydentää aukkoon jonkin kiro sanan, kun taas kysymyksessä 1h (*Suksi _____!*) vain 38 % vastaajista täyttää aukon kiro sanalla. Kysymyksessä 1d haen aukkoon myös idiomattista täydennystä *hiiteen*, mutta se esiintyy aineistossa ainoastaan yhden kerran. Kysymyksessä 1h taas odotuksenmukaisia, idiomattisia täydennyksiä ovat *kuuseen* ja *suolle*, ja yhteensä niitä esiintyykin tehtävässä 21 kertaa.

Kysymyksessä 2 pyydän informantteja mainitsemaan sellaisen kiro sanan tai useita kiro sanoja, joita he käyttävät eniten. *Vittu* mainitaan 20 kertaa, eli 40 %:ssa vastauksista, ja

lisäksi yhden maininnan saa *vittura*, jota voitaneen pitää *vitun* mahdollisesti itse keksitynä johdoksena. *Paska* mainitaan 12 kertaa (24 %) ja sekä *helvetti* että *perkele* esiintyvät kumpikin kuudesti. *Perkeleistä* yksi on sisäheittoinen muoto, jossa vokaalit heittyvät kokonaan pois (*prkl*). *Perse* mainitaan viisi kertaa (10 %), ja lisäksi kerran mainitaan johdossana *persetti*. *Saatana* mainitaan kolme kertaa, ja yksittäin esiintyvät *jumalauta* sekä johdossana *perkeleenvittu*. Kuusi informanttia on jättänyt kysymyksen kokonaan tyhjäksi siitä syystä, että he kiroilevat hyvin vähän tai eivät ollenkaan.

Kysymyksessä 3 pyydän informantteja mainitsemaan sellaisen kirosanan tai useita kiro sanoja, joita he käyttävät kaikista harvimmin tai eivät lainkaan. Eniten mainintoja saavat *vittu* ja *helvetti*, kumpikin 12 kertaa eli 24 % vastauksista. *Perkele* ja *saatana* mainitaan kummatkin kahdeksan kertaa (16 %) ja *hitto* esiintyy aineistossa neljästi (8 %). *Piru* mainitaan kolme kertaa ja *paska* kahdesti. Yksittäin esiintyvät *perse*, *saakeli*, *samperi*, *kyrpä*, *perhana* ja svaa-vokaalinen *helekkari*. Tyhjiä kohtia on yhteensä seitsemän jälleen siitä syystä, että vastaaja kiroilee hyvin vähän tai ei lainkaan. Alla olevassa taulukossa esitän kysymyksissä 2 ja 3 esiintyvien kirosanojen määrät. Otan taulukkoon mukaan selkeyden vuoksi ainoastaan Tammen esittämät peruskirosanat (ks. luku 3) sekä sanat *paska* ja *perse* niiden suurehkosta esiintymistiheydestä johtuen.

TAULUKKO 1. Kysymysten 2 ja 3 kirosanaesiintymiä informanttiryhmässä A.

Kirosana	Määrä kysymyksessä 2	Määrä kysymyksessä 3
Vittu	20	12
Saatana	3	8
Perkele	6	8
Helvetti	6	12
Jumalauta	1	-
Paska	12	2
Perse	5	-
Kyrpä	-	1
Yhteensä	53	42

Taulukosta 1 voidaan havaita, että *vittu* on määrällisesti sekä käytetyimpien että välte tyimpien kirosanojen joukossa. *Saatana*, *perkele* ja *helvetti* esiintyvät molemmissa sarakeissa, mutta selkeästi useammin niiden sanojen joukossa, joita informantit käyttävät harvoin tai eivät koskaan. *Paska* on *vitun* ohella yksi käytetyimmistä kirosanoista. *Jumalauta* nimetään ainoastaan kerran informantin eniten käyttämäksi kirosanaksi, ja vähiten käytetyissä se ei esiinny kertaakaan.

Kysymyksessä 5 ohjeistan vastaajaa laittamaan kymmenen ennakkoon valitsemaani kirosanaa voimakkuusjärjestykseen vahvimasta lievimpään. Sanat ovat *perkele*, *saatana*, *vittu*, *helvetti*, *kyrpä*, *perse*, *hitto*, *jumalauta*, *paska* ja *piru*. 50 % vastaajista, eli 25 informanttia nimeää *vitun* voimakkaimmaksi kirosanaksi. *Jumalauta* nimetään voimakkaimmaksi 10 kertaa (20 %) ja *perkele* viisi kertaa. *Kyrpä* ja *saatana* mainitaan molemmat kolmesti ja *helvetti* mainitaan kerran.

24 informanttia (48 %) nimeää *pirun* kaikista lievimmäksi kirosanaksi. *Kyrpä* mainitaan kuusi kertaa (12 %) ja *hitto* viisi kertaa (10 %). Kolme informanttia on jättänyt vastamatta tehtävään kokonaan.

Huomionarvoista koko ryhmän A aineistosta on sanan *vittu* esiintyminen tehtävissä. *Vittu* esiintyy jokaisessa kysymyksessä prosentuaalisesti useimmin, mukaan lukien ne tehtävät, joissa pyydän mainitsemaan informantin eniten ja vähiten käyttämiä kirosanoja. Ainoastaan tehtävässä 5 *vittu* ei esiinny lainkaan laimeimman kirosanan roolissa. Puolet vastaajista on sitä mieltä, että *vittu* on kaikista voimakkain kirosana, joskin 40 % käyttää sitä kuitenkin eniten arkipuheessaan. Kirosanan voimakkuus ei siis 13–15-vuotiaiden keskuudessa tarkoita sitä, että sanaa käytettäisiin ainoastaan harkiten ja harvoissa tilanteissa. Vastaajista 24 % käyttää *vittua* todella harvoin tai ei koskaan.

Eniten käytetyiksi kirosanoiksi nimetään tehtävässä 2 *vitun* lisäksi myös *paska*, *helvetti* ja *perkele*. Näistä *perkele* esiintyy myös voimakkaimmaksi koettujen kirosanojen keskuudessa. On myös huomionarvoista, että viidesosa informanttiryhmästä pitää *jumalautaa* voimakkaimpana kirosanana, mutta toisin kuin *vittua*, sitä ei kuitenkaan käytetä juuri koskaan: tehtävää 2 lukuun ottamatta *jumalauta* esiintyy koko ryhmän A aineistossa viisi kertaa, ja niistäkin kolmessa tapauksessa se on nimitetty sellaiseksi kirosanaksi, jota informantti käyttää harvoin tai ei koskaan. *Jumalauta* koetaan ehkä voimakkaana rienauksena, mutta ei silti sellaisena sanana, joka sopisi vastaajan omaan käyttöön.

4.3. Informanttiryhmä B

Kysymyksessä 1a (*Aika kuluu ihan _____ hitaasti!*) puolet vastaajista, eli 25 informanttia on täydentänyt aukon jollakin kirosanalla. *Vitun* mainitaan yhdeksän kertaa (18

%) ja *helvetin* mainitaan kahdeksan kertaa (16 %), joista kaksi ovat svaa-vokaalisia muotoja (*helevetin*). *Saatanan* ja *pirun* mainitaan kumpikin kolmesti, ja yksittäisiä mainintoja ovat *saaterin* ja *hemmetin*. Kielitoimiston sanakirja ei tunne sanaa *saateri* eikä Suuri kirosanakirjakaan anna pätevää vastausta, mutta uskon sen olevan äänteellisen samankaltaisuuden perusteella johdos *saatanasta*. Kielitoimiston sanakirjan mukaan *hemmetti* tarkoittaa ”lievähköä kirosanaa” (KS s.v. *hemmetti*) ja sitä voitaneen pitää *helvetin* kevyenä johdoksena.

Muunlaisia astemääritteitä kuin kirosanoja esiintyy aukossa 25 kertaa, eli 50 %:ssa tapauksista. *Älyttömän* mainitaan yhdeksän kertaa (18 %) sekä *tosin*, *liian* ja *sairaana* saavat jokainen kolme mainintaa. *Kauhean* mainitaan kahdesti, joista toinen on murrealueelle tyypillisesti muodossa *kauhian*. Myös *kamalan* mainitaan aineistossa kaksi kertaa.

Kysymyksessä 1b (_____! *Juna on taas myöhässä!*) 39 informanttia eli 78 % täyttää aukon jollakin kirosanalla. *Vittu* mainitaan 13 kertaa (26 %), joista yksi on luultavasti näppäilyvirheiden vuoksi väärin kirjoitettu (*vitti3*). *Helvetti* mainitaan kaksi kertaa svaa-vokaalisessa muodossaan (*helevetti*) ja kerran näppäilyvirheellisenä (*voi helevettisinä*). *Perkele* esiintyy aukossa kuusi kertaa, joista yksi on genetiivimuotoinen *perkeleen*. Myös *hitto* saa kuusi mainintaa. *Paska* mainitaan neljä kertaa (8 %) ja *saatana* kolme kertaa (6 %). *Perhana* esiintyy kaksi kertaa, ja yksittäisiä mainintoja saavat *perse*, *hiiskatti* ja *himskatti*.

Muunlaisia täydennyksiä kuin kirosanoja mainitaan seitsemän kertaa (14 %). *Voi ei* mainitaan kolme kertaa, ja lisäksi yksittäin mainitaan *arvasin*, *eikä* ja *hitsi*. Lisäksi kerran aukossa esiintyy täydennys *ehdittiin onneksi* luultavasti tehtävän väärinymmärryksen vuoksi. Vastaajista kaksi on jättänyt aukon kokonaan tyhjäksi.

Kysymyksessä 1d (*Painu* _____!) aukkoon on täydennetty jokin kirosana 40 kertaa eli 80 %:ssa tapauksista. Näistä suurin osa on *helvettiin* (40 %), joista neljä on svaa-vokaalisia (*helevettiin*) ja yhteen on lisätty jatkeeksi sijaintia ilmaiseva demonstratiivinen proadverbi *siitä*. *Vittuun* mainitaan 16 kertaa eli 32 %:ssa tapauksista. Lisäksi *hittoon* mainitaan kahdesti ja *hemmettiin* mainitaan kerran.

Aukossa esiintyy kymmenen kertaa jokin muu täydennys kuin kirosana. *Hiiteen* mainitaan kolme kertaa, *kuuseen* kaksi kertaa, ja lisäksi yksittäin esiintyvät *vuorille*, *huitsin nevadaan*, *hornanjeeraan*, *muualle*, *hornan tuuttiin* ja *tiehesi*. Nykysuomen etymologisen sanakirjan mukaan *horna* tarkoittaa helvettiä tai perikatoa ja on mahdollisesti lainaa germaaniselta taholta, sillä lainalähteeksi sopisi kantaskandinaavin sarvea, nurkkaa tai kulmaa merkitsevä *horna*. Sanaa voitaneen siis pitää vanhahtavana ilmauksena helvetille, sillä se on esiintynyt ensimmäisen kerran Kristfrid Gananderin sanakirjassa vuonna 1786. (NSES 2013 s.v. *horna*.) *Hornan tuutti* ja *hornanjeera* ovat johdoksia ja niillä lienee samankaltainen merkitys kuin silkalla *hornalla* tai *helvetillä*.

Kysymyksessä 1h (*Suksi _____!*) aukko on täytetty kirosanalla 17 tapauksessa (34 %), joista 16 on *vittuun* ja yksi etumääritteinen *hevon vittuun*. Muita aukossa esiintyviä täydennyksiä ovat 27 kertaa (54 %) esiintynyt *kuuseen*, joista yksi on oletettavasti kännykän automaattisen tekstinsyötön korjaama muoto *kuulee*. *Suolle* ja *suohon* esiintyvät kumpikin kaksi kertaa. *Hiiteen* esiintyy tehtävän aukossa kerran, samoin kuin erikoisgeminaatiollinen paikannimi *Tervollaan*.

Kysymyksessä 2 vastaajista 22 (44 %) on nimennyt *vitun* eniten käyttämäkseen kirosanaksi. Toiseksi eniten mainintoja saa *helvetti* (22 %), joista neljä on svaa-vokaalisia muotoja (*helevetti*). *Perkele* mainitaan kuusi kertaa (12 %), ja sen lisäksi yksittäin mainitaan *perkeleestä* peräisin olevia johdossanoja, kuten *perhana*, *perkeeti* ja *perskula*, joista viimeisin voidaan toki yhdistää samankuuloisuutensa vuoksi myös sanaan *perse*. Yhden maininnan saa myös eufemistinen, samaa äännerakennetta matkiva *perhonen*.

Hitto mainitaan tehtävässä neljä kertaa, ja yksittäisiä mainintoja saavat *paska*, *piru* ja *helkkari*. Yksi vastaajista on jättänyt tehtävän kokonaan tyhjäksi.

Kysymyksessä 3 pyydän vastaajaa mainitsemaan sellaisen kirosanan tai useita kirosanoja, joita hän käyttää harvakseltaan tai ei lainkaan. *Vittu* esiintyy tehtävässä 13 kertaa, eli 26 %:ssa vastauksista. *Jumalauta* mainitaan yhdeksän kertaa, joista yksi on näppäilyvirheelinen *jumalasta*. *Saatana* mainitaan kuusi kertaa, joista yksi on luultavasti kännykän automaattisen tekstinsyötön korjaama muoto *saatavana*. *Kyrpä* mainitaan tehtävässä myös kuusi kertaa, ja *perkele* kolme kertaa. *Helvetti* mainitaan kahdesti, joista toinen on svaa-vokaalinen *helevetti*. *Hitto* mainitaan kaksi kertaa, ja yksittäisiä mainintoja saavat

himpškatti, perse ja *huora*. Kielitoimiston sanakirjan mukaan *huora* tarkoittaa 'prostituotua, lutka, porttoa ja hutsua', mutta sen kirosananomaisesta käytöstä ei ole mainintaa, enkä ole itsekään havainnut sitä kiroilumielessä käytettävän (esimerkiksi *voi vittu!* vrt. **voi huora!*). Vastaajista kuusi on jättänyt tehtävän kokonaan tyhjäksi. Seuraavassa taulukossa erittelen sekä eniten että vähiten käytettyjen kiro sanojen määrät. Taulukossa ovat mukana Tammen nimeämät peruskirosanat (ks. luku 3) sekä suurehkon esiintymistiheyden vuoksi myös sanat *paska*, *perse* ja *kyrpä*.

TAULUKKO 2. Kysymysten 2 ja 3 kiro sanaesiintymiä informanttiryhmässä B.

Kirosana	Määrä kysymyksessä 2	Määrä kysymyksessä 3
Vittu	22	13
Saatana	-	6
Perkele	6	3
Helvetti	11	2
Jumalauta	-	9
Paska	1	-
Perse	-	1
Kyrpä	-	6
Yhteensä	40	40

Taulukossa 2 *vittu* on molemmissa kysymyksissä yleisin kirosana. *Paska* ja *perse* saavat ainoastaan yhden maininnan, kun taas *kyrpä* on nimetty kuusi kertaa harvimmin käytetyksi kiro sanaksi. *Jumalauta* ei saa yhtään mainintaa käytetyimpänä kiro sanana, mutta harvimminkin käytettynä se mainitaan yhdeksän kertaa.

Kysymyksessä 5 vastaajista 21 eli 42 % on arvioinut *vitun* kaikista voimakkaimmaksi kiro sanaksi. *Perkele* ja *kyrpä* mainitaan molemmat kymmenen kertaa (20 %). *Saatana* esiintyy kuusi kertaa, joista yksi on näppäilyvirheellinen muoto *saatava*. *Helvettiä* ei tehtävässä mainita kertaakaan.

Vastaajista 32 eli 64 % nimeää *hiton* annetuista vaihtoehdoista kaikista lievimmäksi kiro sanaksi. *Piru* mainitaan kahdeksan kertaa ja *paska* kuusi kertaa. *Jumalauta* mainitaan kaksi kertaa, mutta toista vastauksista ei voida pitää täysin luotettavana, sillä kyseiseen tehtävään ja osaan lomakkeesta on vastattu puutteellisesti. *Perse* mainitaan yhden kerran, ja vastaajista yksi on jättänyt tehtävän kokonaan täyttämättä.

Ryhmän B aineistossa huomioni kiinnittyy siihen, millaisia sanoja vastaajat pitävät kiroiluna. Perinteisiä kiro sanoja, kuten *vittu* ja *saatana*, esiintyy kyllä aineistossa runsain mitoin, mutta lisäksi vastauksissa on havaittavissa runsaasti hajontaa: tehtävissä esiintyy paljon erilaisia kiro sanajohdoksia ja eufemistisia ilmauksia, kuten *himpaskatti*, *hevonjeera*, *perkeeti* ja *perhonen*. Oman kielitajuni mukaisesti esimerkiksi *himpaskatti* ei kuulosta kiro sanalta, vaan ennemminkin johtamalla syntyneeltä kiertoilmaukselta tai kevyehköltä sadattelulta. Havainto johdostyyppisten kiro sanaesiintymien runsaudesta herättää halun tutkia ilmiötä syvemmin: mikä kaikki lasketaan kiroiluksi, ja miksi?

4.4. Informanttiryhmien vertailu

Lähes kaikissa tarkastelemissani kohdan 1 tehtävissä ryhmä B käyttää kiro sanoja prosentuaalisesti enemmän kuin ryhmä A. Erot ovat joissakin tehtävissä jopa huomattavan suuria, sillä esimerkiksi tehtävässä 1d kiro sanojen osuus aukkojen täydennyksistä on ryhmällä A 62 % ja ryhmällä B 80 %. Ainoastaan tehtävässä 1h ryhmällä A kiro sanojen osuus täydennyksistä on B-ryhmää suurempi, joskaan ero ei ole kovin suuri, sillä A-ryhmän kiro sanojen yhteisosuus on tehtävässä 38 % ja ryhmällä B 34 %.

Kysymyksessä 1a ryhmällä A astemäärite *vitun* esiintyy 14 kertaa, ja ryhmällä B yhdeksän kertaa. Astemäärite *helvetin* on kuitenkin yleisempi B-ryhmän vastauksissa (16 %) verrattuna A-ryhmään (8 %). A-ryhmän aineistossa kiro sanat *vitun* ja *helvetin* ovat selvästi yleisimmät, kun taas B-ryhmällä aukkoon täydennetyissä kiro sanoissa on jonkin verran enemmän variaatiota. Astemäärite *saatanan* mainitaan B-ryhmän aineistossa kolme kertaa, mutta A-ryhmän aineistossa ei kertaakaan. Eroavaisuuksia voidaan havaita myös muiden astemääritteiden kuin kiro sanojen käytössä. Ryhmällä B astemäärite *älyttömän* on selvästi kiro sanojen jälkeen suosituin (8 %), mutta ryhmän A aineistossa *älyttömän* tulee esille ainoastaan kerran. Sen sijaan ryhmällä A astemäärite *sairaan* esiintyy useammin kuin ryhmällä B, sillä A-ryhmän vastauksissa se mainitaan yhdeksän kertaa, ja B-ryhmällä kolmesti.

Tehtävässä voidaan havaita informanttiryhmien välillä selkeä ero käytettyjen kiro sanojen laadussa: ryhmällä A käytetyistä kiro sanoista vain viisi on luokiteltavissa uskonnollisiksi,

kun taas ryhmällä B uskonnollistaustaisia kiro sanoja voidaan eritellä 14 kappaletta. Suurimman eron muodostavat *helvetin* käytön eroavaisuudet, ja lisäksi astemäärite *saatanan* mainitaan B-ryhmän aineistossa kolme kertaa, siinä missä A-ryhmän aineistossa se ei esiinny kertaakaan. Samoin astemäärite *pirun* esiintyy B-ryhmän aineistossa kolmeen kertaan, muttei kertaakaan ryhmällä A.

Kysymyksessä 1b täydennettävä sana toimii interjektion eli huudahduksen roolissa. Huomattavin ero on, että A-ryhmän informanteista 14 on jättänyt aukon tyhjäksi, kun taas B-ryhmän informanteista ainoastaan kahdella on aukon kohdalla tyhjää. Ohjeistin tehtävän alussa, että aukon voi jättää tyhjäksi, mikäli kokee, ettei luontaisesti täydentäisi sitä millään sanalla. On kuitenkin haastavaa tulkita, johtuuko runsas tyhjien aukkojen määrä siitä, ettei huudahdus pettymystä tuottavan asian edellä tunnu nuorten mielestä luontevalta, vaiko siitä, ettei tehtävän pohtimiseen ole jaksettu käyttää aikaa. Muissa tehtävissä tyhjiksi jätettyjen vastausten prosentuaalisissa osuuksissa ei kuitenkaan ole yhtä huomattavaa eroa, joten ainakin osa tyhjästä kohdista voitaneen tässä kohtaa tulkita merkiksi siitä, ettei A-ryhmän informanttien mielestä ole oman kielenkäytön kannalta luontevaa käyttää tehtäväni kaltaista rakennetta puheessaan.

Ryhmällä A kiro sanojen osuus täydennyksistä on 52 % ja ryhmällä B 78 %, joskin on otettava huomioon, että ryhmän A suuri tyhjien aukkojen määrä luultavasti vaikuttaa tulokseen. Käytetyissä kiro sanoissa on kuitenkin havaittavissa laadullisia eroja ryhmien välillä, sillä ryhmän A täydennyksistä kolme voidaan lukea uskonnollisiksi kiro sanoiksi, kun taas ryhmän B täydennyksistä 12 on uskonnollisperäisiä. Ryhmällä A kiro sanat *perkele* ja *helvetti* eivät esiinny kertaakaan, mutta ryhmällä B *perkele* mainitaan kuusi kertaa ja *helvetti* kolmesti. *Vitun* käytössä on ainoastaan kahden prosenttiyksikön ero ryhmän A hyväksi, mutta sana *perse* esiintyy ryhmällä A kuusi kertaa (12 %), siinä missä ryhmällä B *perse* esiintyy vain kerran.

A-ryhmän vastaukset ovat jonkin verran yhdenmukaisempia kuin B-ryhmän, vaikka sisäistä variaatiota voidaan havaita molemmissa ryhmissä. Arvioin sanojen käytön variaatiovuutta sen perusteella, kuinka paljon aineistosta voidaan poimia ainoastaan yhden maininnan saaneita sanoja tai täydennyksiä. Ryhmällä A yksittäisiä mainintoja saaneita täydennyksiä on neljä: *ryökäle*, *oikeesti*, *kiva* ja *ei jumalauta*. Ryhmällä B yksittäisen

maininnan saaneita täydennyksiä on kahdeksan: *arvasin, perhana, hiiskatti, eikä, ehdittiin onneksi, hitsi, himskatti ja ei saakeli*. Lisäksi A-ryhmän vastausten yhdenmukaisuus ilmenee käytetyimpien kirosanojen määrästä: käytetyimmät sanat ovat *vittu, perse* ja *paska*, kun taas B-ryhmällä käytetyimpiä kirosanoja on huomattavasti enemmän (*vittu, saatana, helvetti, perse, paska*).

Kysymyksessä 1d A-ryhmän informanteista 62 % ja B-ryhmän informanteista 80 % on täydentänyt aukkoon jonkin kirosanan. Molemmissa ryhmissä 16 informanttia eli 32 % on täydentänyt aukkoon paikan määreen *vittuun*. Kuitenkin paikan määreen *helvettiin* käytössä voidaan ryhmien välillä havaita selvä ero: A-ryhmän vastaajista 22 % ja B-ryhmän vastaajista 40 % on käyttänyt sanaa *helvettiin*.

Tehtävässä odotin havaitsevani etenkin B-ryhmän vastauksissa paikan määreen *hiiteen*, jolloin tehtävän lause täydentyisi tunnetuksi idiomaattiseksi kokonaisuudeksi. Erot eivät kuitenkaan ole kovinkaan huomattavia, sillä A-ryhmän vastaajista yksi käytti aukossa sanaa *hiiteen* ja B-ryhmässä sana mainittiin kolmesti. Olisin odottanut sanan *hiiteen* käytössä suurempia eroja ja ylipäätään odottanut näkeväni sen käyttöä etenkin B-ryhmäläisillä, mutta kirosanojen käyttö dominoi tässä tehtävässä vanhaa ja idiomaattisena tunnettua rakennetta.

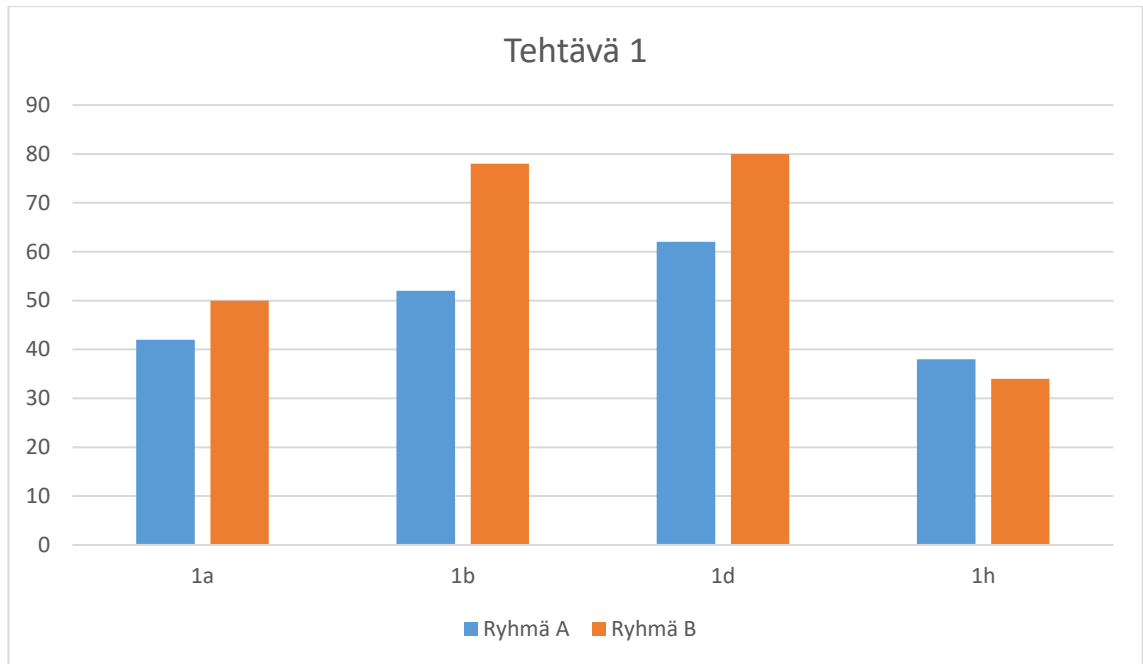
A-ryhmän informanteilla yleisimmin käytetty täydennys kirosanat pois lukien on *muualle* (12 %). B-ryhmässä *muualle* esiintyy ainoastaan kerran. Lisäksi tuloksiin voi jonkin verran vaikuttaa ryhmän A tyhjäksi jätettyjen aukkojen osuus, sillä A-ryhmällä tyhjiä kohtia on kuusi ja B-ryhmällä ei yhtään. Tulokset ovat tulkintani mukaan hieman kysymyksiä herättäviä, sillä vaikka ohjeistuksen mukaan aukon saa jättää tyhjäksi, mikäli vastaajasta ei tunnu luontevalta laittaa siihen mitään, niin käskynä silkka *painu!* tuntuu melko tönköltä ja jopa kielenvastaiselta. Yhdessä A-ryhmän vastauksista aukko on jätetty tyhjäksi, mutta koko lause on yliviiivattu ja tilalle kirjoitettu *mee pois*, mikä viittaisi siihen, ettei *painua johonkin* -tyyppinen rakenne tunnu ainakaan kyseisen vastaajan kielenkäytössä luontevalta.

Kysymyksessä 1h kirosanoista *vittuun* on molemmissa ryhmissä käytetyin, sillä A-ryhmän vastaajista 16 % ja B-ryhmän vastaajista 17 % on täydentänyt sen aukkoon. Ryhmällä B *vittuun* on myös ainoa käytetty kirosana, ja loput käytetyistä paikan määreistä

ovat jotain muuta. Ryhmällä A sanan *vittuun* lisäksi muita käytettyjä kiro sanoja ovat *perseeseen* (kaksi mainintaa) ja *helvettiin* (yksi maininta).

Tässä tehtävässä tavoitteeni oli myös tutkia idiomaattisten rakenteiden käytön yleisyyttä ja oletukseni oli, että B-ryhmäläisillä ilmaisuja kuten *suoksi suohon ~ suolle* ja *suksi kuuseen* esiintyy enemmän kuin A-ryhmäläisillä. Ryhmässä A *kuuseen* mainitaan 18 kertaa (36 %), *suolle* kolme kertaa ja *suohon* kerran. Ryhmässä B *kuuseen* mainitaan 26 kertaa (52 %) sekä *suolle* ja *suohon* molemmat kaksi kertaa. Tulokset ovat osittain odotuksen mukaisia, sillä idiomaattisen täydennyksen *kuuseen* käyttö on aikuisryhmällä selvästi nuorisoryhmää prosentuaalisesti yleisempää. Olisin odottanut havaitsevani aineistossa enemmän *suohon* tai *suolle* -täydennyksen käyttöä myöskin idiomaattisuuden, mutta myös foneettisesti miellyttävän alkusoinnun vuoksi, mutta kummassakin ryhmässä sanat esiintyivät yhteensä vain neljä kertaa.

Jokaisessa tehtävän 1 kohdassa h:ta lukuun ottamatta B-ryhmä käyttää kiro sanoja määrällisesti melko paljon enemmän kuin A-ryhmä. Tehtävässä 1 vastaajalla on jokaisessa kohdassa mahdollisuus valita, millaisella sanalla aukon täyttää, jolloin kaikki eivät välttämättä tutkimuksen aihepiiristä huolimatta koe luontaiseksi täyttää aukkoa kiro sanalla. Tällöin määrälliset erot kiroilussa tulevat hyvin esiin. Kohdissa a, b ja d ryhmä B kiroilee selvästi ryhmää A enemmän, sillä prosentuaaliset erot kiro sanojen määrässä ovat järjestyksessä 8 %, 28 % ja 18 %. Ainoastaan kohta 1h tekee poikkeuksen neljän prosenttiyksikön erolla A-ryhmän hyväksi. Odotin päinvastaisia tuloksia, sillä stereotypia paljon kiroilevista nuorista elää käsityksissäni vahvana.

KAAVIO 1. Kirosanojen käytön määrälliset eroavaisuudet informanttiryhmiä välillä.

Kaaviosta voidaan erottaa, kuinka ryhmän B kirosanojen osuus tehtävän 1 aineistosta on kaikkialla muualla suurempi kuin ryhmällä A, paitsi kohdassa 1h. Kirosanojen käyttöprosentti on suurin molemmilla ryhmällä tehtävässä 1d, jossa lause *Painu _____!* tulee täydentää vastaajan sopivaksi kokemalla paikan määreellä.

Kysymyksessä 2 *vittu* on selkeästi kummassakin ryhmässä eniten käytetty kiro sana, sillä A-ryhmässä 40 % ja B-ryhmässä 44 % vastaajista nimeää sen eniten käyttämäkseen kiro sanaksi. *Perkele* mainitaan molemmissa ryhmässä kuusi kertaa, mutta *helvetti* tai *helevetti* mainitaan A-ryhmässä kuudesti (12 %) ja B-ryhmässä 11 kertaa (22 %). Odotusteni vastaisesti B-ryhmän vastaajat eivät mainitse sanoja *saatana* tai *jumalauta* kertaakaan, mutta A-ryhmän vastauksissa *saatana* esiintyy kolme kertaa ja *jumalauta* kerran (ks. taulukot 1 ja 2).

Huomionarvoista on myös, että B-ryhmän aineistossa *paska* esiintyy kerran ja *perse* ei kertaakaan, kun taas A-ryhmän aineistossa *paska* esiintyy 12 kertaa ja *perse* kuudesti (mukaan lukien yksi *perseen* johdos, *persetti*). Erot voivat tulkintani mukaan johtua joko siitä, millaisia sanoja pidetään kiroiluna, tai siitä, millaisista vastaajista ryhmä koostuu. Vanhempi väestö ei ehkä hahmota sellaisia ilmaisuja kuin *perse* ja *paska* varsinaisena

kiroiluna, sillä etenkin eritteitä kuvaavat sanat kuten *paska* ja *kusi* ovat kielen kehittymisen myötä pejoratiivistuneet. Tieteen termipankin mukaan pejoratiivistuminen tarkoittaa 'ilmauksen merkityksen huonontumista' (TTP 2014 s.v. *pejoratiivistuminen*), eli toisin sanoen sanan merkityksen muuttumista neutraalista alatyyliseksi. Vanhemmalle väestölle *paska* ja *perse* voivat vielä olla kohtalaisen tavanomaisia ilmauksia, kun taas nuoriso tulkitsee kyseiset sanat kiroiluksi merkityksen muuttumisen myötä.

Paskan ja *perseen* yleisyyteen A-ryhmän vastaajien keskuudessa voi myös vaikuttaa, että tietty osuus vastaajista koostuu lestadiolaisista nuorista. Lestadiolaisten herätysliikkeen kuuluvien määrä on Pohjois-Pohjanmaalla melko suuri, joten väistämättä tutkimukseeni osallistui myös lestadiolaisia nuoria. Omien havaintojeni mukaan kiroilu ei ole lestadiolaisten keskuudessa hyväksyttävää, mutta sanoja kuten *paska*, *kusi* ja *perse* ei paheksuta yhtä kovasti kuin muuta kiroilua. Tämä voisi olla selittävä tekijä sille, miksi etenkin nuorison vastauksissa korostuvat edellä mainitsemani sanat. Havaitsin aikuistenkin vastauksia analysoidessani joukossa muutaman vastaajan, jotka kertoivat välttävänsä kiroilua uskonnollisista syistä johtuen. Uskon kuitenkin, että aikuisille osoittamani kyselylomakkeen vapaaehtoisuus karsi vastaajien joukosta pois paljon sellaisia, jotka eivät koe kiroilua osaksi kielenkäyttöään. Vaikka tutkimilleni yläkouluikäisillekin annettiin mahdollisuus olla osallistumatta tutkimukseeni, niin havaintojeni mukaan A-ryhmän aineistossa on kuitenkin B-ryhmää enemmän sellaisia vastaajia, joiden lomakkeista voidaan päätellä kiroilemattomuuden tai lievähkön kiroilun johtuvan uskonnollisesta vakaumuksesta.

Kysymyksessä 3 A-ryhmän vastaajista 12 (24 %) ja B-ryhmän vastaajista 13 (26 %) mainitsevat *vitun* vähiten käyttämäkseen kirosanaksi. Muiden kirosanon käytössä tai käyttämättömyydessä on kuitenkin selkeämpiä eroja. A-ryhmäläisistä kahdeksan (16 %) nimeää sanan *perkele* vähiten käyttämäkseen kirosanaksi, kun taas B-ryhmäläisistä ainoastaan kolme (6 %) mainitsee *perkeleen* tässä yhteydessä. Samoin *helvetti* mainitaan A-ryhmän aineistossa 12 kertaa ja B-ryhmän aineistossa kahdesti. *Saatanan* käyttämättömyydessä ei ole kovinkaan suuria eroja, sillä ryhmän A vastaajista kahdeksan ja ryhmän B vastaajista kuusi kertoo käyttävänsä *saatanaa* joko todella harvoin tai ei koskaan.

Aiempien analysoimieni kohtien perusteella vaikuttaa melko yhdenmukaisesti siltä, että ryhmä B suosii uskonnollisten kirosanon käyttöä enemmän kuin ryhmä A. Kuitenkin

jumalauta tekee poikkeuksen, sillä ryhmässä A ainoastaan kaksi vastaajaa mainitsee käyttävänsä *jumalautaa* todella harvoin tai ei koskaan, kun taas ryhmässä B yhdeksän vastaajaa (18 %) mainitsee sanan *jumalauta* samassa yhteydessä. Muualla aineistossa *jumalauta* on kuitenkin esiintynyt aikuisväestön käytössä selvästi useammin kuin nuorisolla, joten tehtävän 3 tulokset tuntuvat hiukan ristiriitaisilta.

A-ryhmän vastaajista vain yksi mainitsee käyttävänsä sanaa *kyrpä* todella harvoin tai ei koskaan, mutta B-ryhmän vastaajista kuusi mainitsee *kyrvän* samassa yhteydessä. A-ryhmäläisten harvoin tai ei koskaan käyttämistä kirosanoista 52 % on uskonnollisperäisiä ja 24 % genitaaleihin viittaavia. B-ryhmällä samassa tehtävässä 40 % kirosanoista on uskonnollisperäisiä ja 38 % genitaaleihin viittaavia. Tehtävän perusteella nuoriso siis käyttää uskonnollisperäisiä kirosanoja jonkin verran harvemmin kuin aikuisväestö, ja vanhempi väestö taas välttää käyttämästä sukupuolielimiin viittaavia sanoja jonkin verran nuorisoa enemmän.

Kysymyksessä 5 pyysin informantteja laittamaan valmiiksi annetut kymmenen kirosanaa oman kielitajunsa mukaiseen järjestykseen voimakkaimmasta lievimpään. Tarkastelen kymmenestä kohdasta ainoastaan ensimmäistä ja viimeistä, jotta voin vertailla ryhmien välisiä eroja siitä, mitkä sanat mielletään voimakkaiksi tai lieviksi, ja jotta analyysi ei venyisi tarpeettoman pitkäksi. Tehtävässä annetut kirosanat ovat *perkele*, *saatana*, *vittu*, *helvetti*, *kyrpä*, *perse*, *hitto*, *jumalauta*, *paska* ja *piru*.

A-ryhmästä tasan puolet ovat sitä mieltä, että *vittu* on annetuista kirosanoista kaikista voimakkain. B-ryhmästä 21 vastaajaa eli 42 % on nimennyt *vitun* voimakkaimmaksi kirosanaksi. Kiinnostavaa on, että vaikka *vittu* on molemmissa informanttiryhmissä ylivoimaisesti kaikista kirosanoista voimakkaimpana pidetty, se ei silti estä sanan käyttöä, sillä *vittu* esiintyy kaikissa muissakin tehtävissä kaikista käytetyimpänä kirosanana. Sanaa siis pidetään voimallisena kirouksena, mutta sanan käyttöä ei kuitenkaan sen varjolla säästellä.

Saatana mainitaan A-ryhmän vastauksissa kolmesti ja B-ryhmän vastauksissa kuudesti. *Perkele* mainitaan A-ryhmäläisillä viisi kertaa ja B-ryhmäläisillä kymmenen kertaa. *Helvetti* mainitaan A-ryhmän vastauksissa ainoastaan kerran ja B-ryhmän vastauksissa ei ker-

taakaan. Erot edeltävissä eivät ole kovin suuria, mutta sanat *kyrpä* ja *jumalauta* aiheuttavat hajontaa. A-ryhmässä *kyrpä* mainitaan kolmesti, kun taas B-ryhmässä kymmenen kertaa. *Jumalauta* mainitaan A-ryhmässä kymmenen kertaa, mutta B-ryhmässä vain kahdesti.

Sanan *jumalauta* esiintymiseen koko aineistossa on tässä kohtaa kiinnitettävä huomiota. Ryhmässä A kymmenen informanttia eli 20 % vastaajista nimeää sanan *jumalauta* kaikista voimakkaimmaksi kirosanaksi, vaikka se esiintyy koko ryhmän aineistossa tätä tehtävää lukuun ottamatta yhteensä vain viisi kertaa. Sana siis mielletään voimakkaaksi, eikä sille siitä johtuen tai siitä huolimatta löydy käyttöyhteyttä toisin kuin sanalle *vittu*. B-ryhmän koko aineistossa *jumalauta* esiintyy yhteensä yhdeksän kertaa ja tässä tehtävässä se nimetään voimakkaimmaksi kahdesti. Voitaneen tulkita, että nuoriso kokee sanan voimakkaana, muttei kuitenkaan itse löydä sanalle sopivaa käyttötarkoitusta tai -tilannetta (ks. 4.2.). Vanhempi väestö taas käyttää sanaa jonkin verran nuorisoa enemmän, eikä siten koe sitä myöskään yhtä voimakkaana kirosanana. Joka tapauksessa sanan *jumalauta* käyttö on koko aineistossa molemmilla ryhmillä niin vähäistä, että sanan voidaan ehkä tulkita pikkuhiljaa harvinaistuvan ja lopulta pitkän ajan kuluessa ehkä katoavan käytöstä.

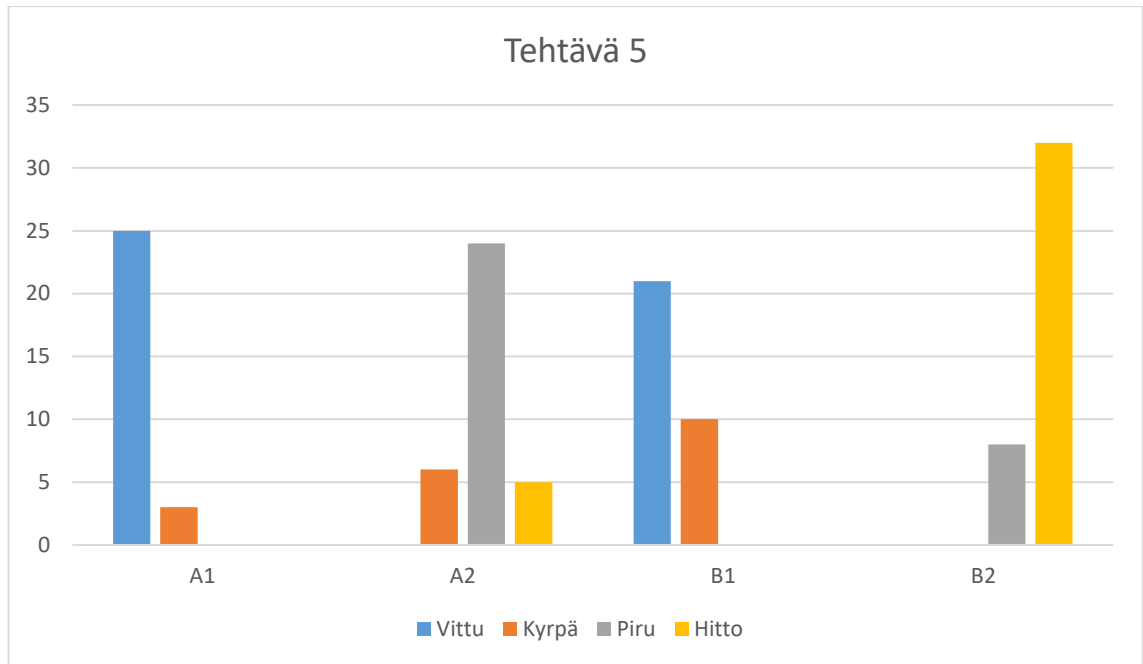
A-ryhmässä kaikista lievimmäksi kirosanaksi nousee *piru* (48 %) ja B-ryhmässä *hitto* (64 %). Olisin odottanut tehtävässä edeltävän kohdan kaltaisesti enemmän hajontaa, mutta vastaukset ovat ryhmien sisäisesti melko yhteneviä. Siinä missä *hitto* mielletään B-ryhmässä kaikista lievimmäksi kirosanaksi, niin A-ryhmässä *hitto* mainitaan samassa kohtaa vain viisi kertaa. Vastaavasti *piru* mainitaan A-ryhmässä kaikista useimmin, mutta B-ryhmässä vain kahdeksan kertaa.

Sanan *piru* laimeus nuorison keskuudessa selittyy ehkä sillä, ettei sitä tule käytettyä juuri koskaan. Koko nuorison aineistossa tätä tehtävää lukuun ottamatta *piru* esiintyy vain kolmesti, joista kaikki on tehtävästä 3, jossa pyysin mainitsemaan kiro sanoja, joita vastaaja käyttää harvoin tai ei koskaan. Aikuisten aineistossa *piru* esiintyy neljä kertaa, kaikki jossain muualla kuin tehtävässä 3. *Pirun* käyttö ei ole kummassakaan ryhmässä järin yleistä, mutta aineiston varassa voidaan päätellä, että nuoriso käyttää sanaa vielä harvemmin kuin vanhempi väestö. Sama pätee *hittoon*, sillä sana esiintyy nuorison aineistossa viidesti, joista jokainen on jälleen tehtävästä 3. Aikuisten aineistossa *hitto* esiintyy yhteensä 14 kertaa, joista kaksi on tehtävästä 3.

Ryhmässä A *kyrpä* nimetään kuusi kertaa (12 %) kaikista lievimmäksi kirosanaksi. Ryhmässä B *kyrpää* ei nimetä lievimmäksi kertaakaan. Nuorison vastauksissa sukupuoliset kiro sanat ovat siis enemmän esillä kuin aikuisilla, sillä vahvimaksi nimetyissä kiro sanoissa *vittu* esiintyy kahdeksan prosenttiyksikköä enemmän ja *kyrpää* ei aikuisväestön vastauksissa esiinny lievimpana kiro sanana lainkaan. Toisaalta A-ryhmässä *kyrpä* on nimetty voimakkaimmaksi kiro sanaksi vain kolmesti siinä missä B-ryhmässä se esiintyy voimakkaimpana kiro sanana kymmenen kertaa. Tämä voitaisiin tulkita joko hypoteesini vastaisena tuloksena, tai sitten voitaisiin tarkastella asiaa niin, että *kyrpää* ei ehkä hahmoteta varsinaisena kiro sanana, jolloin sen käyttö aineistossa on myös melko vähäistä. *Kyrvän* merkitys on kuitenkin yhä melko selkeä, jolloin sitä ei ehkä tule käytettyä kiroilumerkityksessä samaan tapaan kuin esimerkiksi merkitykseltään jo huomattavasti hämärtäneempää *vittua*.

Jumalauta nimetään ryhmässä B lievimmäksi kaksi kertaa ja ryhmässä A ei kertaakaan. Ryhmän A vastauksista kolme ja ryhmän B vastauksista yksi on jätetty kokonaan tyhjiksi. Ryhmän A tyhjiä vastauksista kaksi johtuvat omasta virheestäni, sillä kyselylomakkeista kaksi olivat tulostuneet vahingossa yksipuoleisina, ja havaitsin virheen vasta aineistonkeruutilanteen jälkeen.

Alla olevassa kaaviossa kuvaan tehtävän 5 voimakkaimmaksi ja lievimmiksi nimettyjen kiro sanojen eroja informanttiryhmiä välillä.

KAAVIO 2. Informanttiryhmien väliset erot tehtävässä 5: voimakkaimmaksi ja lievimmiksi nimettyjen kiro sanojen väliset kvantitatiiviset erot.

Valitsin kaaviossa esitettäväksi yllä näkyvät neljä kiro sanaa siksi, koska niiden käytössä erot ovat suurimmat. Kaaviossa pylväikkö A1 tarkoittaa A-ryhmän voimakkaimmaksi nimeämiä kiro sanoja ja A2 A-ryhmän lievimmiksi nimeämiä kiro sanoja. Vastaavasti pylväikkö B1 osoittaa ryhmän B voimakkaimmiksi nimeämiä ja pylväikkö B2 lievimmiksi nimeämiä kiro sanoja. Kaaviosta erottuu selkeästi muun muassa ryhmien väliset erot *hiton* ja *pirun* käytössä. Lisäksi kaaviosta voidaan havaita, kuinka ainoa kohta, jossa *kyrpä* ei tule mainituksi, on ryhmän B kaikista lievimmiksi käsitetyt kiro sanat.

5. PÄÄTÄNTÖ

Tutkimuksessani vertailen nuorison ja aikuisväestön kiro sanojen käyttöä toisiinsa. Oletukseni on, että uskonnolliset kiro sanat (*saatana, helvetti*) tulevat enemmän esiin aikuisväestön kiroilussa, ja vastaavasti genitaaleihin viittaavat kiro sanat (*vittu, kyrpä*) ovat nuorison suosiossa. Oletan, että nuoriso kiroilee määrällisesti aikuisväestöä enemmän ja että aikuiset turvautuvat nuorisoa enemmän vanhoihin, idiomaattisiin tunnettuihin rakenteisiin (*painua hiiteen, suksia suolle*). Nuorisolla tarkoitan tutkimuksessani 13–15-vuotiaita nuoria ja aikuisväestöllä 40–72-vuotiaita aikuisia. Aineistoa on molemmista informanttiryhmistä 50 kyselylomakkeen verran, eli yhteensä sata lomaketta.

Tutkimusaineisto on kerätty kyselylomakkein sekä paperisena että internetin kautta. Kyselylomakkeen kysymykset on laadittu siten, että suurimpaan osaan voi vastata joko kiro sanalla tai jollain muulla sanalla – siten saan esiin kiro sanojen laadullisten erojen lisäksi myös määrälliset erot. Kyselylomake koostuu kuudesta kysymyksestä, joista tehtävä 1 koostuu kohdista a–i. Tarkastelen tutkielmassani aineiston laajuuden vuoksi ainoastaan kohtia 1a, 1b, 1d, 1h, 2, 3 ja 5. Tehtävän 1 kohdat ovat aukko tehtäviä, joissa vastaajan tulee täyttää lauseessa olevaan aukkoon sopivaksi kokemansa sana. Kysymyksessä 2 pyydän vastaajaa mainitsemaan yhden tai useamman kiro sanan, joita hän käyttää eniten, ja kysymyksessä 3 yhden tai useamman kiro sanan, joita hän käyttää harvoin tai ei koskaan. Tehtävässä 5 vastaajan tulee järjestää kymmenen valmiiksi annettua kiro sanaa oman kielitajunsa mukaiseen järjestykseen voimakkaimmasta lievimpään.

Oletusteni vastaisesti aikuisväestö kiroilee lähes poikkeuksetta kyselylomakkeen tehtävissä nuorisoa enemmän. Kolmessa tehtävässä neljästä aikuisten kiro sanojen käyttö ylittää nuorison kiro sanojen käytön 8–26 prosentilla. Lisäksi informanttiryhmien välillä on havaittavissa jonkin verran laadullisia eroja kiroilussa, joskaan ei niin radikaaleja kuin kiroilun määrässä.

Vittu on molemmilla informanttiryhmillä jokaisessa tehtävässä käytetyin kiro sana. Sen käytössä havaittavat määrälliset erot ovat ryhmien välillä melko pieniä, eli käytännössä *vitun* käytön määrällisistä eroavaisuuksista ei voida vetää johtopäätöksiä aineistoni perusteella. Muista sukupuolisista kiro sanoista *kyrpä* esiintyi jonkin verran useammin nuorison aineistossa, ja *pillu* ei esiintynyt kummankaan ryhmän aineistossa kertaakaan.

Aineistoni perusteella aikuisväestö käyttää uskonnollisperäisiä kiro sanoja jonkin verran nuorisoa enemmän. Aikuiset eivät kuitenkaan varsinaisesti vaikuta suosivan uskonnollisperäisiä kiro sanoja, vaan ennemminkin nuoret eivät käytä niitä yhtä luontevasti kuin aikuiset. Etenkin tehtävissä, joissa informantin tulee vastata harvimmin käyttämiään tai omasta mielestään lievimpiä kiro sanoja, vastaavat nuoret useammin jonkin uskonnollisperäisen kiro sanan kuin aikuiset.

Lisäksi aineistoni perusteella vaikuttaa siltä, että *jumalauta*, *piru* ja *kyrpä* ovat molemmissa informanttiryhmissä melko vähän käytettyjä kiro sanoja. *Jumalauta* ja *piru* esiintyvät useammin aikuisilla kuin nuorisolla ja *kyrpä* mainitaan nuorison aineistossa useammin kuin aikuisilla, mutta sanojen käyttöprosentti ei kuitenkaan ole muihin tutkimuksessa esiintyviin kiro sanoihin verrattuna suuri. *Jumalauta* ja *piru* ovat uskonnollisen merkityksensä perusteella melko vanhoja rienauksia, joten aineiston valossa näyttää siltä, että sanat ovat ehkä hiljalleen häviämässä kielenkäyttäjien sanavarastoista. Pitkittäistutkimuksen toteuttaminen etenkin sanan *jumalauta* käytöstä toisi hyvin esille kielenkäytön kehityssuunnan, sillä omasta aineistostani ei sen pienuuden ja aikaisempien vertailukohtien puutteen vuoksi voida tehdä kovinkaan vankkoja johtopäätöksiä. *Kyrpä* ei myöskään ollut aineistossani kiro sanan roolissa kovin suosittu, ja uskon sen johtuvan siitä, että sana ehkä vielä nykyisellään käsitetään enemmänkin karkeaksi nimitykseksi ruumiinosalle kuin varsinaiseksi kiro sanaksi. Toisaalta täytyy ottaa huomioon, ettei esimerkiksi sanan *jumalauta* ole lauseopillisesti mahdollista esiintyä yhtä monessa paikassa kuin esimerkiksi sanan *vittu*, mikä saattaa luoda illuusion siitä, ettei edellä mainitsemiani sanoja juurikaan käytetä.

Ennen tutkimuksen toteuttamista oletin, että nuorison kiroilussa esiintyy muun muassa sosiaalisen median vaikutuksesta enemmän sisäistä variaatiota sekä johdoksia kuin aikuisten kielenkäytössä. Tulokset ovat kuitenkin aineistoni valossa kutakuinkin päinvastaisia, sillä aikuisten aineistossa esiintyy melko paljon nuorisoa enemmän ryhmän sisäistä vaihtelua ja mahdollisesti jopa itse keksittyjä kiro sanajohdoksia. Nuorison vastaukset ovat yhdenmukaisempia ja koko aineistosta voidaan havaita ainoastaan muutamia kiro sanajohdoksia tai -muunnelmia.

Muutamit tekijät saattavat vaikuttaa siihen, kuinka luotettavina tutkimukseni tuloksia voidaan pitää. Suurin muuttuja on informanttien ryhmänsisäinen rakenne: suoritin aineiston keruun Muhoksella, joka on lestadiolaisten melko tiheästi asuttama kunta Pohjois-Pohjanmaalla. Tulokset saattaisivat erota nykyisestä jollain tavalla, mikäli toteuttaisin tutkimuksen sellaisilla informanteilla, joiden kielenkäyttöön eivät vaikuta uskonnolliset tai sosiaaliset tekijät yhtä vahvasti kuin herätysliikkeen jäsenillä. Tuloksia saattaa vääristää myös se, että toinen puoli aineistonkeruusta tapahtui internetin välityksellä. Vaikka ohjeistin lomakkeen alussa, että kysely on yli 40-vuotiaille aikuisille, en voi saada internetin välityksellä täyttä varmuutta siitä, että kaikki informantit todella vastaavat ikävaatimuksiani. Mikäli joukossa on vastaajia, jotka ovat todellista ikävaatimusta nuorempia, saattavat tulokset vääristyä jollain tavalla, mikäli väärän ikäisiä vastaajia on mukana riittävän monta. Internet-lomakkeessa osoittautui myös ongelmaksi virhenäppäilyyn mahdollisuus. Useassa kohdassa oli selkeää, että lomaketta on täytetty kännykällä, jolloin näppäimistön automaattinen tekstinsyöttö on kirjoittanut viivalle aivan jotain muuta kuin mitä on selvästi tarkoitettu. Vastaukset ovat virhenäppäilyistä huolimatta tulkittavissa, mutta väärän tulkinnan mahdollisuus on silti suurempi kuin käsin kirjoitetussa, virheettömässä lomakkeessa.

Ennen tutkimuksen toteuttamista hylkäsin idean aineiston keräämisestä haastatteluina, koska tuntui, että haastattelutilanteessa olisi liikaa tuloksia mahdollisesti vääristäviä tekijöitä. Kyselylomake ei kuitenkaan ole myöskään aukoton, ja uskon nyt jälkikäteen, että haastatteluilla olisi mahdollista oikeissa olosuhteissa saada tuottumaan paljon autenttimpaa kielenkäyttöä kuin kyselylomakkeella. Suoraan tilanteessa syntyvä kiroilu kertoo lopulta paljon enemmän kuin harkitussa tutkimustilanteessa täytetty, tutkijan valmiisiin raameihin asettama kysely.

LÄHTEET

Aineisto

Kerätty kyselylomakkeilla 1.8.2017 sähköisesti yli 40-vuotiailta internetinkäyttäjiltä sekä paperisena 29.8.2017 Muhoksen yläkoulun oppilailta.

Kirjallisuus

HEIKKILÄ, TARJA 1998: *Tilastollinen tutkimus*. Helsinki: Edita Prima Oy.

KIURU, LEENA – MONTIN, ANNA-RIITTA 1991: *Mä en kiroile ellei mua pahasti vituta. Själv svär jag inte utan anledning. Om svordomar och deras översättning*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston pohjoismaisen filologian laitos.

KULONEN, ULLA-MAIJA 1990: Miten suomalaiset kiroilivat ennen kristinuskoo? – *Kielikello* 1/1990 s. 3–6.

KS = Kielitoimiston sanakirja. Verkkojulkaisu. Kotimaisten kielten keskus ja Kielikone Oy 2017.

<https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/>

LAPPALAINEN, HANNA 2001: Sosiolingvistinen katsaus suomalaisnuorten nykypuhekieleen ja sen tutkimukseen – *Virittäjä* 105 (1) s. 74.

LJUNG, MAGNUS 2011: *Swearing: A Cross-Cultural Linguistic Study*. Hampshire: Palgrave Macmillan.

MAAMIES, SARI 2008: Mikä on aggressiivi? – *Kielikello* 1/2008, s. 18

MIESMAA, SARA 2015: *Kuudesluokkalaisten käsityksiä kirosanoista: fenomenografinen tutkimus*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen laitos.

MOHR, MELISSA 2013: *A Brief History of Swearing*. New York, Oxford University Press.

MONTAGU, ASHLEY 1967: *The Anatomy of Swearing*. Philadelphia, Pennsylvania: University of Pennsylvania Press.

NSES = HÄKKINEN, KAISA 2013: *Nykysuomen etymologinen sanakirja*. Helsinki: SanomaPro Oy.

NUOLIJÄRVI, PIRKKO 2008: Sosiolingvistiikka kielentutkimuksen kentässä. – Arja Piirainen-Marsh ja Kari Sajavaara (toim.), *Kieli, diskurssi & yhteisö* s. 13–37. Jyväskylä: Soveltavan kielentutkimuksen keskus.

- RATHJE, MARIANNE 2011: Fuck, fandme og for pokker. Danske bandeord i tre generations talesprog.– *Språk och stil* 21. s. 81–109.
- RINNE, ANNE 1989: *Kirosanojen käyttö keskustelussa*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- Sähköpostikeskustelut Ulla-Maija Forsbergin kanssa, käyty 9.10.2017.
- TALASMÄKI, MIIA 2000: *Situational code-switching and swearing in Irvine Welsh's novel Trainspotting*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston englannin kielen laitos.
- TAMMI, JARI 2007: *Suuri kirosanakirja*. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- TEPERI, SANNA 2015: *Lost in translation? The arse-mothering, fuck-nosed, bugger-sucking challenge of translating swear words in Stephen Fry's autobiography "Moab is my Washpot"*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston englannin kielen laitos.
- TUPPI, KAISA 2012: *Kirosanojen lauseoppia ja nuorten käsityksiä kiroilusta*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen laitos.
- TTP = Tieteen termipankki. Verkkojulkaisu. Kansallinen tieteen termipankki 2012.
- VEHKALAHTI, KIMMO 2008: *Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät*. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy.
- <http://tieteentermipankki.fi/wiki/Termipankki:Etusivu/en>
- VISK = Ison suomen kieliopin verkkoversio. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus 2008.
- <http://scripta.kotus.fi/visk/etusivu.php>
- VOUTILAINEN, EERO 2008: *Kirosanojen kielioppia*. Julkaistu Helsingin Sanomien Kieli-ikkunassa 13.7.2008, luettu Kotuksen verkkosivuilta 6.11.2017.
- [https://www.kotus.fi/nyt/kolumnit/kieli-ikkuna_\(1996_2010\)/kirosanojen_kielioppia](https://www.kotus.fi/nyt/kolumnit/kieli-ikkuna_(1996_2010)/kirosanojen_kielioppia)

LIITE. Kyselylomake.

Kyselyyn liittyy voimasanojen käyttöä, joten mikäli aihe tuntuu sinusta epämukavalta, älä lue eteenpäin.

Kysymyksiin vastataan anonyymisti, eli henkilöllisyytesi ei tule tutkimustuloksissa ilmi. Vastaa kysymyksiin mahdollisimman rehellisesti.

Sukupuoli (rastita): nainen ___ mies ___ muu ___

Ikä: _____

1. Täydennä lauseisiin aukon kohdalle sellainen sana/sanat, joita itse luontevimmin käyttäisit. Jos et käyttäisi mitään sanaa, jätä aukko tyhjäksi.

- a) Aika kuluu ihan _____ hitaasti!
- b) _____! Juna on taas myöhässä!
- c) Älä _____ puutu mun asioihin!
- d) Painu _____!
- e) On todella _____, kun teet noin.
- f) Tuo laulaja on ihan _____ huono!
- g) Tuo laulaja on ihan _____ hyvä!
- h) Suksi _____!
- i) _____, että mua ottaa päähän tuo homma.

2. Mainitse kirosana, jota käytät eniten. Miksi?

3. Mainitse kirosana, jota käytät harvimminkin tai et koskaan. Miksi?

4. Kuinka usein kiroilet? Rastita.

- a) Lähes aina _____
- b) Vähintään kerran päivässä _____
- c) Useita kertoja viikossa _____
- d) Harvemmin tai en koskaan _____
- e) Muu, mikä? _____
- f)

Jos et kiroile koskaan, niin miksi et?

5. Laita seuraavat kiro sanat järjestykseen vahvimmasta lievimpään (numero 1 on vahvin, numero 10 lievin).

perkele, saatana, vittu, helvetti, kyrpä, perse, hitto, jumalauta, paska, piru.

- 1)
- 2)
- 3)
- 4)
- 5)
- 6)
- 7)
- 8)
- 9)
- 10)

Onko voimasanan teholla tai karkeudella mielestäsi eroa sen mukaan, edustaako se uskonnollista vai sukupuolista sanastoa?

6. Mitä muita kiro sanoja itse käytät tai olet kuullut muiden käyttävän?